

Perusduunarit, vihervasemmisto ja porvarit: Suomalaisen äänestäjäkunnan jakautuminen ideologisiin blokkeihin vuoden 2011 eduskunta-vaaleissa

JUSSI WESTINEN, ELINA KESTILÄ-KEKKONEN

ABSTRACT
True Working Men, Red-Greens and Bourgeois: Ideological Blocs in the Finnish Electorate in the 2011 Parliamentary Election

Party identification and party loyalty have been key predictors of party choice in the Finnish electoral research. However, less attention has been paid to those voters that consider more than one party before the elections. This article provides with new information on these glancing voters by grouping them into different ideological blocs according to the central conflicting lines in the Finnish political system. The results show that Finnish electorate forms seven separate blocs. Three of them follow the traditional socioeconomic dimension (left-wing bloc, blue-collar bloc and bourgeois bloc), but the others are either attached to the sociocultural dimension (red-green bloc and conservative bloc) or are constructed on the basis of attitudes on decentralization or on EU issues (anti-EU rural bloc and liberal pro-EU bloc). The data used in the study is the Finnish National Election Study 2011 (N=1298) and Chapel Hill Expert Survey (2010) which are analyzed both descriptively and by applying logistic regression.

Johdanto

Poliittisen osallistumisen tutkimuksen klassikko, *The American Voter* (Campbell ym. 1960) määrittelee puoluesamastumisen pitkäaikaiseksi psykologiseksi siteeksi kansalaisen ja poliittisen puolueen välillä. Määritelmää on kritisoitu sen huonosta soveltuvuudesta monipuoluejärjestelmiin, mutta myös oletuksesta, että puoluesamastuminen on pitkäaikaista: äänestäjät vaihtavat usein samanaikaisesti ja säännöllisesti sekä äänestämäänsä puoluetta että puoluesamastumistaan – samastuminen siis vaihtelee äänestyspäätöksen mukaan (Holmberg 2007; Norris 1999, 68). Puoluesamastumisen ja konkreettisen puoluevalinnan välillä ei olekaan selkeää, teoreettisesti määräytyvää syy-seuraussuhdetta. Puoluesamastumisen voidaan nähdä vaikuttavan puo-

luevalintaan joko itsenäisesti, tai linkittyvän poliittisen sosialisointiteorian, eli vaikuttavan puoluevalintaan joko sosioekonomisten tekijöiden, perheen tai muun sosiaalisen taustan kautta (Evans 2004, 62–64; Holmberg 2007, 562–564).

Suomen eduskuntavaalitutkimuksen 2011 mukaan vain 32 prosenttia vastaajista koki oman puoluekantansa täysin vakiintuneeksi ja lähes puolet katsoi, ettei koe olevansa lähellä mitään puoluetta (Borg ja Grönlund 2011). Vaikka puoluevalinnan ja puoluesamastumisen käsitteellinen yhdenmukaisuus on kiistanalainen, puoluesamastuminen vaikuttaa kuitenkin merkittävästi siihen, harkitseeko äänestäjä yhtä vai useampaa puoluetta vaaleissa, eli sen joukon suuruuteen, josta hän tekee lopullisen valintansa (esim. Oskarson ym. 2014). Heikompi puoluesamastuminen ei silti tarkoita sitä, että useammasta puo-

lueesta valintansa tekevät tekisivät äänestyspäätöksensä satunnaisesti tai eivät olisi johdonmukaisia harkittavan puoluejoukon suhteen. Kuitenkaan useaa puoluetta harkitsevia ei ole juurikaan tutkittu ryhmänä eli analysoitu niitä tekijöitä, jotka toisaalta yhdistävät ryhmää kokonaisuudessaan ja toisaalta erottavat muista äänestäjäryhmistä ja jotka jakavat äänestäjiä lopulta erilaisiin ideologisiin blokkeihin.

Artikkelin tarkoituksena on analysoida miten useaa puoluetta harkinneet eroavat puolueiden 'varmoista' äänestäjistä (ts. äänestäjistä, jotka eivät harkinneet mitään muuta puoluetta äänestyspäätöstä tehdessään) sosiodemografisesti sekä arvoiltaan ja asenteiltaan. Tavoitteena on tuottaa uutta tietoa siitä, minkälaisia ideologisia ryhmittymiä useaa puoluetta harkinneista löytyy ja millä tavoin nämä blokit suhteutuvat Suomen keskeisiin aatteellisiin ulottuvuuksiin. Artikkelin valaisee, missä eri blokkeihin kuuluvat äänestäjät sijaitsevat näillä ulottuvuuksilla, erityisesti verrattuna eduskuntapuolueisiin ja niiden varmoihin äänestäjiin. Vaikka Suomessa ei ole vastaavaa blokkipolitiikkaa kuin Ruotsissa, jossa vaaleja käydään pääosin kahdessa vastakkaisessa rintamassa ja jossa blokkirajaa ei ylitetä hallitusta muodostettaessa, voidaan termiä blokki käyttää kuvaamaan kahden tai useamman puolueen muodostamaa puoluerypästä.

Tutkimuksen rakenne on seuraava. Ensin tarkastellaan teorioita, jotka katsovat yksilön puoluevalinnan etenevän vaaleissa kaksivaiheisena prosessina harkintavaiheessa päätösvaiheeseen. Tämän jälkeen keskustellaan Suomen puoluekenttää leikkaavista ristiriitaisuudesta. Aineistona käytetään Suomen eduskuntavaalitutkimusta 2011 (N = 1298) ja Chapel Hill asiantuntijakyselytutkimusta vuodelta 2010, joita analysoidaan sekä kuvailevilla menetelmillä että logistisen regressioanalyysin keinoin. Lopuksi pohditaan, miten muodostuneet blokit jäsentävät puolueiden välistä kilpailua äänistä ja puolueiden omia vaalistrategioita.

Kuinka suuresta joukosta äänestäjä valitsee oman puolueensa?

Eduskuntavaalitutkimuksen 2011 mukaan yli puolet vastaajista harkitsi vaaleissa useampaa kuin yhtä puoluetta¹ ja yli viidennes teki puoluevalintansa vasta muutamaa päivää ennen äänestämistä tai äänestyspäivänä. Perinteisissä puoluevalinnan lähes-

tymistavoissa oletetaan usein joko implisiittisesti tai eksplisiittisesti, että äänestäjät harkitsevat periaatteessa kaikkia esillä olevia vaihtoehtoja vaaleissa. De Vries, Steenbergen ja Hangartner (2009) väittävät kuitenkin psykologisiin ja taloustieteellisiin tutkimuksiin (esim. Wright ja Barbour 1977) nojaten, että puoluevalinta määrittynyt kaksivaiheisena prosessina. Prosessin vaiheista ensimmäinen on *harkintavaihe* (*consideration stage*), jossa äänestäjät havainnoivat puolueita yleiseen informaatioon, kuten luokkaan tai puoluesamastumiseen nojaten, ja sulkevat jo tässä vaiheessa useita vaihtoehtoja ulkopuolelle. Toisessa vaiheessa, *päätösvaiheessa* (*choice stage*), äänestäjät hankkivat lisäinformaatiota ja valitsevat puolueensa rajatusta joukosta, mikäli vaihtoehtoja on vielä jäljellä useampi kuin yksi.

Varmat äänestäjät ja useaa puoluetta harkitsevat eroavat teorian mukaan siis nimenomaan siinä, että varmoilla äänestäjillä puoluevalinta varmistuu jo harkintavaiheessa, kun taas useaa puoluetta harkitsevilla päätösvaiheeseen valikoituu tietty kombinaatio, joka mahdollisesti jäsentyy joidenkin ideologisten kriteereiden pohjalta. Toisin sanoen äänestäjät, jotka eivät ole vaalien edellä varmoja kannastaan, eivät päätösvaiheessa satunnaisesti valitse kaikkien mahdollisten puolueiden joukosta, vaan tässä vaiheessa joukko on jo jäsentynyt äänestäjän taustan, arvojen ja asenteiden perusteella pienemmäksi. Oscarsonin, Oscarssonin ja Boijen (2014) mukaan äänestäjät pyrkivät harkintavaiheen avulla minimoimaan niitä kognitiivisia haasteita, joita vaalikampanjoiden informaatiotulva heille aiheuttaa, ja voivat keskittyä poimimaan olennaisen tiedon lopullisen äänestyspäätöksensä tueksi. Äänestäjät myös havainnoivat vaalikampanjoita harkinnan alla olevien vaihtoehtojen näkökulmasta (Zaller 1992).

Nämä pääosin kuluttajatutkimuksesta johdetut ajatukset linkittyvät vahvasti vaalitutkimuksessa Anthony Downsin klassikkoteokseen *An Economic Theory of Democracy* (1957) ja erityisesti siihen, missä määrin äänestäjät ovat kykeneviä asettamaan puolueet preferenssijärjestykseen vaaleissa arvioimalla niiden onnistumisia tai epäonnistumisia politiikassa tai asemoitumista tiettyjen, äänestäjälle keskeisten asiakysymysten suhteen (Key 1966). Tätä ajattelua mukailien äänestäjä pyrkii siis valintajoukkoa muodostaessaan minimoimaan etäisyytensä valitsemiin puolueisiin samanaikaisesti useissa asiakysymyksissä. Koska tämä on kognitiivisesti haastavaa, äänestäjät käyttävät yhteiskunnallisia ristiriitau-

lottuvuusia ikään kuin oikopolkuina, joiden perusteella he kykenevät näkemään yksittäisten asiakysymysten taakse ja havaitsemaan puolueiden väliset erot ja yhtäläisyydet äänestyspäätöstä tehdessään (Downs 1957).

On huomattava, etteivät äänestäjät ole välttämättä edes tietoisia kaikista mahdollisista puoluevaihtoehdoista (*universal set*), vaan he tyytyvät valitsemaan vain siitä joukosta, johon kuuluvat vaihtoehdot he tunnistavat (*awareness set*) (Roberts ja Lattin 1997). Kuitenkin voidaan suhteellisen turvallisesti olettaa, että puoluevalintaa tehdessään pääosa äänestäjistä kykenee hyödyntämään harkintavaiheessa koko puoluekentän kirjoa monipuoluejärjestelmäsäkin. Oskarson, Oscarsson ja Boije (2014) toteavat Ruotsia koskevassa tutkimuksessaan, että harkintavaiheessa keskeinen tekijä on puoluesamastumisen ohella äänestäjän asemituminen sosioekonomiselle vasemmisto–oikeisto -ulottuvuudelle. Päätösvaiheessa nämä tekijät menettävät merkityksensä äänestäjän keskittyessä yksittäisiin asiakysymyksiin, kuten puolueen asemitumiseen EU-politiikassa tai puolueen kyvykkyyteen hoitaa asioita. Vaikka Suomessa sosioekonominen ulottuvuus on ollut Ruotsin tapaan keskeinen ristiriitaulottuvuus, se ei kuitenkaan ole määrittänyt yksinomaan puoluevalintaa.

Vaikka ristiriitaulottuvuudet ja yhteiskunnallinen rakenne ovat keskeisessä asemassa määritettäessä sitä joukkoa, josta kansalainen valitsee puolueensa, valintajoukon muodostumiseen liittyy olennaisesti myös hyödyn maksimointi. Äänestäjä saattaa arvioida puolueita niiden tuottaman hyödyn mukaisessa järjestyksessä (Roberts ja Lattin 1997). Näin voi olla esimerkiksi silloin, jos puolueiden voimasuhteet ovat alueellisesti selkeät, eikä kaikilla puolueilla ole realistista mahdollisuutta saada ehdokkaitaan valituksi. Tällöin sosiodemografisesti ja ideologisesti hyvin samantyyppisetkin äänestäjät voivat päätyä erilaiseen valintajoukkoon samoissa vaaleissa eri vaalipiireissä (Canache ym. 1994; Wilson 2008). Esimerkiksi Suomessa pienissä vaalipiireissä ilmenee enemmän taktista äänestämistä, ja harkintaa saatetaan tehdä enemmän vaalipiirin kilpailuasetelma huomioon ottaen (Borg ja Paloheimo 2009).

Harkintavaiheen valintajoukkoon, ja luonnollisesti myös lopulliseen päätökseen, voi yhtäläillä vaikuttaa puolueen hallituskoalitiopotentiali tai mahdollisuus pääministerin salkkuun koalition sisällä, eikä valikoituminen tapahdu puhtaasti ideologisin perustein. Esimerkiksi niin kutsutut *ban-*

dwagon- ja *underdog-*ilmiöt, jotka havaittiin vaalitutkimuksessa jo varhain (ks. Simon 1954), voivat olla puoluevalintaa tehtäessä merkittäviä tekijöitä: äänestäjät voivat joko tempautua gallupeissa kärjessä olevan puolueen kannattajaksi tai mobilisoitua altavastajaan puolelle. Kyseiset ilmiöt liittyvät taktiseen äänestämiseen, ja äänestäjän ideologia näyttelee tällöin vain sivuroolia.

Suomen puoluejärjestelmän ristiriitaulottuvuudet ja niiden muutokset

Suomen puoluejärjestelmällä on monia erityispiirteitä. Suomessa on ollut suuri määrä kooltaan ja vaikutusvallaltaan relevantteja eduskuntapuolueita länsimaisessa vertailussa (Bengtsson ym. 2013). Lisäksi puolueiden välistä kilpailua on ollut vaikea tyypistää yhteen tai kahteen ristiriitaulottuvuuteen: Suomen monipuoluejärjestelmän voidaan katsoa heijastelevan monia ristiriitaulottuvuuksia (ks. Karvonen 2014; Paloheimo ja Sundberg 2005), jotka toimivat puolestaan pohjana äänestäjäkunnassa ilmeneville ryhmittymille, blokeille. Ristiriitaulottuvuudet sekä yhdistävät että erottavat puolueita.

Jako vasemmistoon ja oikeistoon on muodostunut Suomessa muiden länsimaiden tapaan keskeisimmäksi ristiriitaulottuvuudeksi. Ideologinen vasemmisto–oikeisto -ulottuvuus on korvannut vanhan sosialisti–ei-sosialisti-jaon puoluekenttää määrittälevänä ulottuvuutena, kun yhteiskuntaluokkien välinen vastakkainasettelu alkoi vähitellen lieventyä 1970-luvulta lähtien. (Karvonen 2014; Paloheimo 2007.) Toisaalta vasemmisto–oikeisto -polarisaatio on ollut Suomessa länsieurooppalaisessa kontekstissa verrattain vähäistä puolueiden välisellä aatteellisella etäisyydellä mitattuna (Bengtsson ym. 2013).

Yhteiskuntaluokkien vastakkainasettelun väheneemisestä huolimatta perinteisten vasemmistopuolueiden (SDP ja SKDL:n seuraaja vasemmistoliitto) kannatus on ollut yhä 2000-luvulla korkeampaa työväenluokassa kuin missään muussa yhteiskuntaluokassa, ja niitä on yhdistänyt vasemmistolainen orientaatio sosioekonomisissa kysymyksissä. Perinteinen oikeistopuolue kokoomus on puolestaan säilyttänyt vahvan asemansa ylempien yhteiskuntaluokkien ja oikeistolaisia taloudellisia ratkaisuja puoltavien keskuudessa. Lisäksi RKP on ollut ideologiselta vasemmisto–oikeisto -orientaatioltaan lähellä kokoomusta, ja sen kannatus on korkeampaa ylempien

yhteiskuntaluokkien keskuudessa (Grönlund 2011; Paloheimo 2007). Keskustan äänestäjät ovat olleet vasemmisto-oikeisto -ulottuvuudella huomattavasti lähempänä kokoomusta ja RKP:tä kuin vasemmistopuolueita. Lisäksi puolueen myötämielisyys esimerkiksi yrittäjyyden edistämiseen ja työurien pidentämiseen on yhdistänyt sen keskustaoikeistolaiseen leiriin (Grönlund ja Westinen 2012; Paloheimo ja Sundberg 2005), mikä on toiminut pohjana porvayhteistyölle.

Uudemista puolueista kristillisdemokraatit on sijoittunut ideologisesti lähemmäksi keskusta-oikeistolaista leiriä, vaikka sen kannatus on ollut korkeampaa alemmissa kuin ylemmissä yhteiskuntaluokissa. Vihreiden asema vasemmiston ja oikeiston välissä on ollut häilyvä. Esimerkiksi kysymykset taloudellisesta tasa-arvosta ovat yhdistäneet sen vasemmistoon, mutta se ei ole tukenut korporatiivista yhteiskuntaa ja sen kannatus on suhteellisen vahvaa ylemmissä yhteiskuntaluokissa. Muista länsieurooppalaisista ekologisista puolueista poiketen vihreät ei ole sijoitettavissa selkeästi vasemmistoon (vrt. Gallagher ym. 2011), ja se on ollut valmis hallitusyhteistyöhön pääministeripuolueesta riippumatta. Perussuomalaiset on puolestaan profiloitunut yhä enemmän 'duunaripuolueena' (ks. Arter 2012). Uusoikeistolaisten populistipuolueiden vetovoima työväestön keskuudessa on kasvanut useissa Länsi-Euroopan maissa perinteisten vasemmistopuolueiden kustannuksella, kun työmarkkinoiden muutos ja globalisaatio ovat ajaneet perinteisissä teollisissa ammattitehtävissä työskenteleviä taloudellisesti yhä ahtaammalle. (ks. Mudde 2007; Oesch 2008). Tässä suhteessa Suomi ei poikkea muista Länsi-Euroopan maista, sillä Perussuomalaiset sai vuoden 2011 vaaleissa 27 prosenttia työntekijöiden äänistä (Grönlund ja Westinen 2012; ks. myös Arter ja Kestilä-Kekkonen 2014).

Puolueiden välisen yhteistyön ja ideologisten blokkien kannalta myös maaseudun ja kaupunkien välinen ristiriitaisuus on ollut keskeinen Suomen puoluejärjestelmälle. Lisäksi se on ollut Suomen erityispiirre, sillä kyseinen ristiriitaisuus ei ole merkittävässä asemassa muissa Länsi-Euroopan maissa (Gallagher ym. 2011, 283–284). Keskustan korkea kannatus on perustunut suurilta osin siihen, että se on onnistunut muuntautumaan maanviljelijöiden ja maalaisten puolueesta maakuntien yleispuolueeksi Etelä-Suomen ulkopuolella. Samalla poliittiset jännitteet puoluekentässä ovat muotou-

tuneet keskittämisen ja hajauttamisen välisen ristiriidan ympärille. Keskusta on Suomen ainoa puolue, jonka kannatus on ollut selkeästi korkeammalla tasolla harvaan asutussa Suomessa kuin kaupunkimaisissa ympäristöissä. (Paloheimo 2008; Westinen 2014). Keskustan asemaa haja-asutusalueiden ja maakuntien yleispuolueena on horjuttanut ainoastaan perussuomalaiset vuoden 2011 vaaleissa. Toisaalta perussuomalaisten kannatus ei ole vahvasti eriytynyt asuinpaikan mukaan: sen kannatus on tasaista eri puolilla Suomea. Erityisesti vihreiden ja kokoomuksen kannatus on sen sijaan keskittynyt urbaaneihin ympäristöihin. Lisäksi SDP on menestynyt parhaiten teollisissa kaupunkimaisissa ympäristöissä. (mt.)

Suomen- ja ruotsinkielisen väestön etujen vastakaisuus on ollut Suomen Ruotsalaisen Kansanpuolueen (RKP) kiistaton ydin. Kieli on jakanut äänestäjät kahteen leiriin kaikkein selvimmin suomalaisten äänestyskäyttäytymisessä. 2000-luvun eduskuntavaaleissa hieman yli kaksi kolmasosaa ruotsinkielisistä äänestäjistä on äänestänyt RKP:tä. RKP:n kannatus suomenkielisten keskuudessa on ollut puolestaan yhden prosenttiyksikön tasolla. (Bengtsson ym. 2005; Grönlund 2011, 72; Grönlund ja Westinen 2012.) Suomenkielisistä puolueista ainoastaan Perussuomalaiset on suhtautunut negatiivisesti ruotsinkielisten oikeuksien säilyttämiseen. Puolueiden väliseen yhteistyöhön kielikysymyksellä ei ole ollut vaikutusta, sillä RKP on ollut pidetty hallituskumppani koko poliittisessa kentässä.

Uudenlaiset arvo- ja asenneulottuvuudet, kuten sosiokulttuurinen ja EU:ta koskeva ristiriitaisuus ovat alkaneet jäsentää puoluevalintaa ja puolueiden jakautumista leireihin yhä enemmän 2000-luvun aikana. Sosiokulttuuriselle ulottuvuudelle kiinnittyvät kysymykset postmaterialistisista arvoista, kuten etnisestä, kulttuurisesta ja seksuaalisesta monimuotoisuudesta, yksilöllisistä valinnoista ja ympäristönsuojelusta. Ulottuvuuden liberaalia ja postmaterialistista puolta ovat edustaneet ennen kaikkea ekologiset ja punavihreät puolueet, kun taas uusoikeistolaiset populistipuolueet ovat puoltaneet yhtenäiskulttuuria, konservatiivisia perhearvoja, rajoitettua maahanmuuttoa ja nationalismia. (Inglehart ja Welzel 2005, 29–30; Kriesi ym. 2006; van der Brug ja van Spanje 2009.) Suomessa ulottuvuudella ovat asettuneet vastakkain ennen kaikkea vihreät ja perussuomalaiset. Toisaalta myös vasemmistoliiton äänestäjäkunnassa näkyy vahva postma-

terialistinen arvo-orientaatio, ja vasemmistoliitto (2010) onkin määritellyt itsensä punavihreäksi vaihtoehdoksi. Kristillisdemokraatit on puolestaan profiloitunut arvokonservatismiin puolustajana, mikä on yhteistä perussuomalaisten kanssa. Suurista puolueista kokoomus ja keskusta ovat korostaneet perinteisiä arvoja, kuten isänmaallisuutta. Toisaalta kokoomus ja keskusta ovat olleet sisäisesti jakautuneita liberaaliin ja konservatiiviseen siipeen (Jutila 2003; Lahtinen 2006).

EU-ulottuvuus on jakanut puoluekenttää erityisesti viimeisien vuosien aikana. EU-ulottuvuus on muuttunut 'uinuvasta jättiläisestä' (*sleeping giant*, ks. DeVries 2007; van der Eijk ja Franklin 2004) puoluekenttää erottelevaksi ulottuvuudeksi. Suomessa konsensus EU-politiikasta (ks. Raunio 2008, 186) on rikkoutunut, kun Perussuomalaiset on onnistunut politisoimaan EU-kriittiset asenteet. Puoluekentässä on yhä nähtävissä vuoden 1994 EU-kansanäänestyksessä muotoutunut jako EU-kielteisiin ja -myön-teisiin puolueisiin (ks. Paloheimo 2000). Kokoomus ja RKP ovat olleet EU-myön-teisen siiven näkyvimpiä lipunkantajia, kun taas 1990-luvulla hyvin integraatiomyönteistä politiikkaa harjoittanut SDP on muuttanut EU-strategiaansa kansallisia näkökohtia painottavaksi. Vihreät on ollut pääosin integraatiomyönteinen puolue. (Arter 2011; Paloheimo 2008.) Perussuomalaiset on ollut puoluekentän ylivoimaisesti EU-kriittisin puolue, mikä omalta osaltaan edesauttoi puolueen vaalivoittoa vuoden 2011 vaaleissa, jolloin lainatakuut Portugalille ja Kreikalle nousivat keskeiseksi aiheeksi (Borg 2012). Myös kristillisdemokraatit on lukeutunut EU-kriittiseen siipeen, kun taas keskusta ja vasemmistoliitto ovat olleet kysymyksen sisäisesti jakautuneita. Erityisesti keskustalle asemoituminen EU-politiikassa on ollut vaikeaa maatalous- ja aluepoliittisten kysymysten vuoksi (Raunio 2008).

Aineisto ja menetelmät

Tutkimuksen aineistona käytetään Suomen Eduskuntavaalitutkimusta 2011 (Borg ja Grönlund 2011). Aineisto koostuu kahdesta eduskuntavaalien jälkeen kerätystä osasta: käyntihaastattelusta ja nk. perävaunusta, jonka vastaaja täytti halutessaan haastattelun jälkeen. Käyntihaastatteluihin osallistui yhteensä 1298 henkilöä, joista perävaunulomakkeen otti vastaan 1141 vastaajaa. Perävaunulomakkeita palautet-

tiin hyväksytysti yhteensä 806 (71 %). Tämän tutkimuksen muuttujista osa on käyntihaastatteluosiosta (sosiodemografiset ja puoluevalintaa mittaavat muuttujat) ja osa perävaunuosista (arvo- ja asenneulottuvuuksia koskevat kysymykset).

Neljässä erillisessä analyysissä tarkastelemme 1) varmojen ja useaa puoluetta harkinneiden äänestäjien sosiodemografisten piirteiden samankaltaisuuksia ja eroja, kontrolloiden puoluesamastumisen ja vasemmisto-oikeisto -orientaation vaikutuksen (logistinen regressioanalyysi) 2) useaa puoluetta harkinneiden äänestäjien jakaantumista ideologisesti erillisiin blokkeihin (ristiintaulukointi) 3) blokkeihin kuuluvien äänestäjien ja varmojen äänestäjien sosiodemografista taustaa (ristiintaulukointi) sekä 4) blokkeihin kuuluvien äänestäjien, varmojen äänestäjien ja puolueiden sijaintia aatteellisilla ulottuvuuksilla (keskiarvot sirontakuviassa).

Puolueiden asemoitumista ulottuvuuksilla voidaan tarkastella usealla eri tavalla. Puolueohjelmien tarkastelu mahdollistaa systemaattisen tarkastelun siitä, mitä asioita puolueet painottavat, mutta yleiset koodauskategoriat esimerkiksi *Comparative Manifesto Studyssa* (ks. Klingemann ym. 2006) eivät kata kaikkia asiakysymyksiä, jotka ovat puoluejärjestelmän kannalta relevantteja. Lisäksi puolueet jättävät monesti ottamatta kantaa kysymyksiin, joiden politisoituminen on niille epäedullista (Benoit ja Laver 2007; Krouwel ja van Elfrinkhof 2007; Laver 2001). Ulottuvuuksien tarkastelu voi tapahtua myös asiantuntijakyselytutkimusaineiston pohjalta, jossa asiantuntijat sijoittavat puolueet ulottuvuuksille niiden politiikkalinjausten mukaisesti eri asiakysymyksissä. Suomalaiset politiikan tutkijat ovat arvioineet Suomen kahdeksan eduskuntapuolueen sijaintia esimerkiksi Chapel Hill Expert Survey (CHES) -aineistoissa (Bakker ym. 2014). Puolueiden sijoittaminen ulottuvuuksille perustuu vuoden 2010 aineiston arvioihin puoluejohdon ja puolueen eduskuntaryhmän sijainnista. Näin ollen arvioissa ei oteta huomioon esimerkiksi puolueen maakuntatai kuntatason toimijoita. CHES-aineisto kattaa enemmistön Euroopan maista, ja sen validiteetti ja reliabiliteetti on todettu aikaisemmissa tutkimuksissa yleisesti ottaen hyväksi. Samaa puoluetta koskevien asiantuntija-arvioiden keskihajonta on ollut pieni, ja arviot puolueiden asemoitumisesta ovat olleet keskimäärin koherentteja äänestäjien arvioiden ja puolueiden omien arvioiden kanssa. (Hooghe ym. 2010, 692–697.)²

Keitä ovat varmat äänestäjät ja vilkuilijat?

Logistisen regressioanalyysin tulokset osoittavat 'varmojen äänestäjien' ja useaa puoluetta harkinneiden äänestäjien sosiodemografisen taustan eron olevan pieniä (taulukko 1). Selkeimmin erottuvat maatalousyrittäjät, kahteen vanhimpaan ikäluokkaan kuuluvat (syntyneet ennen 1960-lukua) ja jonkin puolueen itselleen läheiseksi kokevat äänestäjät: nämä ryhmät harkitsevat tilastollisesti merkitsevästi epätodennäköisemmin useampaa kuin

yhtä puoluetta. Yksinkertaistettuna voidaan siis sanoa, että erityisen varma äänestäjä on eläkkeellä oleva maatalousyrittäjä, joka kokee yhden puolueen itselleen erityisen läheiseksi. Kyseiset äänestäjät äänestävät mitä todennäköisimmin maanviljelijöiden luotto puolue keskustaa. Lisäksi ruotsinkieliset ovat suomenkielisiä hieman varmempia valinnastaan; samoin työntekijäasemassa olevat verrattuna ylempiin toimihenkilöihin. Poliittinen orientaatio vaikuttaa myös jonkin verran: oikeistoon itsensä sijoittavat vastaajat harkitsevat vasemmalle ja poliit-

Taulukko 1. Sosiodemografisten taustatekijöiden, puoluesamastumisen ja vasemmisto-oikeisto-sijainnin vaikutus usean puolueen välillä harkitsemiseen. Logistinen regressioanalyysi, kerroinsuhteet (odd ratios). Aineisto: FSD 2653.

	Harkitsi useaa puoluetta	
	Kerroinsuhde	95 %:n luottamusväli
Äidinkieli (vertailuryhmä suomi)		
Ruotsi	0,47*	(0.26–0.83)
<i>Sukupuoli (mies)</i>		
Nainen	1,18	(0.90–1.55)
<i>Ikäryhmä (1976–)</i>		
–1944	0,24***	(0.16–0.36)
1945–1959	0,42***	(0.29–0.61)
1960–1975	0,74	(0.50–1.09)
<i>Ammattiryhmä (ylemmät toimihenkilöt)</i>		
Työntekijät	0,64*	(0.44–0.93)
Palvelutyöntekijät	0,79	(0.55–1.13)
Maatalousyrittäjät	0,30**	(0.13–0.67)
Alemmat toimihenkilöt	0,84	(0.57–1.25)
<i>Asuinalueen tyyppi (pääkaupunkiseutu)</i>		
maalaismainen kunta	0,78	(0.49–1.23)
pieni, ei-maalaismainen kunta	0,87	(0.56–1.34)
Muu kaupunki	0,76	(0.53–1.08)
<i>Puoluesamastuminen (ei puoluesamastumista)</i>		
Kokee olevansa lähellä jotakin puoluetta	0,44***	(0.33–0.59)
<i>Vasemmisto-oikeisto-sijainti (sijoittaa itsensä keskelle, 5)</i>		
Sijoittaa itsensä vasemmistoon (0–2)	1,17	(0.74–1.86)
Sijoittaa itsensä hieman vasemmalle (3–4)	1,46	(0.96–2.21)
Sijoittaa itsensä hieman oikealle (6–7)	1,40	(0.97–2.03)
Sijoittaa itsensä oikeistoon (8–10)	0,62*	(0.41–0.94)
(N)	(1086)	
Nagelkerken R ² (pseudovarianssi)	0.20	

tiseen keskustaan itsensä sijoittavia vastaajia epätodennäköisemmin useampaa kuin yhtä puoluetta.

Ei ole yllättävää, että useampaa kuin yhtä puoluetta harkitsevia on löydettävissä ennen kaikkea nuorten ja puoluesamastumattomien joukosta, sillä samojen tekijöiden havaittu myös lisäävän liikkuvaa äänestämistä (Borg 2012). Eri puolueiden välillä harkitsevat äänestäjät vaihtavat todennäköisesti puoluettaan vaaleista toiseen eivätkä aina päädy samaan vaihtoehtoon. Kun eri puolueita harkinneista lähdeäänestäjiä muodostamaan poliittisia blokkeja, on nuorten ja puoluesamastumattomien osuus blokeissa suurempi puolueiden varmoihin äänestäjiin verrattuna. Tulokset merkitsevät myös sitä, että tulevaisuudessa useaa puoluetta harkitsevien äänestäjien määrä kasvaa, koska sosiaalilukemisteorioiden painottavat sitä, että nuoruuden kasvuympäristöllä on ratkaiseva merkitys puolueidentiteetin muodostumisessa (Tilley ja Evans 2011; Wagner ja Kritzinger 2012). Nuorempiin sukupolviin kuuluvat äänestäjät eivät siis todennäköisesti kehittä läheistä sidettä vain yhteen puolueeseen myöskään vanhemmalla iällä.

Minkälaisia blokkeja useita puolueita harkitsevat äänestäjät muodostavat?

Useita puolueita harkinneet äänestäjät voidaan ryhmitellä tarkemmin sen mukaan, mitä puoluetta he harkitsivat toisena vaihtoehtona. Taulukko 2 kertoo, mitä puoluetta äänestäjät olisivat äänestäneet jos he eivät olisi valinneet äänestämänsä puolueen ehdokasta. Noin puolet äänestäjistä harkitsi vain yhtä puoluetta. Heidän osuutensa oli suurin vuoden 2011 vaaleissa RKP:tä ja kokoomusta äänestäneissä: näiden kahden porvaripuolueen äänestäjät olivat siis kaikkein varmimpia valinnastaan. Epävarmimpia valinnastaan olivat Vihreiden äänestäjät, joista kolme neljäsosaa harkitsi jotain toista puoluetta. Toiseksi alttiimpia harkitsemaan muita puolueita olivat vasemmistoliiton äänestäjät. Näiden puolueiden kannattajapohja oli siis kaikkein epävakain ennen vuoden 2011 vaaleja. Kun eri puoluetta äänestäneiden kakkospreferenssejä tarkastellaan, voidaan huomata, että tiettyjen puolueiden välillä tehtävä harkinta on erityisen yleistä.

Taulukko 2. Toisen puolueen äänestämistä harkitseminen puoluevalinnan mukaan vuoden 2011 eduskuntavaaleissa (%). Aineisto: FSD2653

Mitä puoluetta harkitsi 2. vaihtoehtona	Puoluevalinta								
	KOK	SDP	PS	KESK	VAS	VIHR	RKP	KD	Kaikki
Ei harkinnut toista puoluetta	59	51	45	47	37	26	62	49	48
KOK	–	7	7	19	0	12	12	7	7
SDP	5	–	22	5	22	23	8	10	11
PS	11	16	–	12	12	4	2	20	9
KESK	11	5	8	–	1	5	2	2	5
VAS	1	11	7	2	–	23	2	0	5
VIHR	8	4	3	10	22	–	6	5	7
RKP	2	3	1	1	2	1	–	0	2
KD	0	1	4	2	0	2	4	–	2
Muu/ei halua sanoa/EOS	2	4	4	2	3	3	2	7	3
Yhteensä (N)	100 (208)	100 (193)	100 (194)	100 (160)	100 (84)	100 (76)	100 (44)	100 (40)	100 (999)

Eri puolueiden välillä harkinneista äänestäjistä muodostetaan seuraavaksi blokit, joita luonnehtivat tietyt ideologiset ja poliittiset yhtäläisyydet. Nämä blokit ja niiden suuruus ilmenevät taulukosta 3. Puoluekentän vasemmalla laidalla SDP:n ja vasemmistoliiton välillä harkinneiden (N=37) voidaan katsoa muodostavan *perinteisen vasemmistoblokin*: harkinta tehdään kahden suurimman vasemmistopuolueen välillä. Toisaalta on huomattava, että SDP:n äänestäjät harkitsivat eniten perussuomalaisten äänestämistä ja perussuomalaisten ehdokkaat harkitsivat eniten SDP:n äänestämistä. Lisäksi Perussuomalaiset oli varteenotettava vaihtoehto vasemmistoliiton äänestäjäkunnassa ja toisinpäin. Perussuomalaiset onkin haastanut molemmat vasemmistopuolueet erityisesti kamppailussa työväestön äänistä puolustaessaan 'tavallisen duunarin asiaa' ja laajemmin kamppailussa vasemmistolaisesti ajattelevien äänistä korostaessaan ohjelmallisessa profiilissaan julkisen sektorin kattavuutta ja valtion aktiivista roolia talouselämässä (Arter 2012; Ruostetsaari 2012). Perussuomalaisten vetovoima työntekijöi-

den keskuudessa on kasvanut myös siksi, että se on tarjonnut myös omia ratkaisujaan muun muassa maahanmuuttoon ja EU-kysymyksiin (Grönlund ja Westinen 2012). Näin ollen niiden äänestäjien, jotka harkitsivat PS:n ja toisen vasemmistopuolueen välillä, voidaan katsoa muodostavan eräänlaisen *perusduunariblokin* (N=95).

Kokoomusta äänestäneet harkitsivat eniten keskustaa ja keskustaa äänestäneet harkitsivat eniten Kokoomusta. Näiden kahden puolueen äänestäjiä on yhdistänyt muun muassa yrittäjämysteisyys ja keskustaoikeistolaisten talousratkaisujen puoltaminen (Paloheimo 2005, 2008). Keskustan ja kokoomuksen varaan rakentuvia hallituksia on kutsuttu porvarihallituksiksi, joten tämä blokki voidaan nimetä *porvariblokiksi* (N=53).

Kolme ensiksi mainittua blokkaa rakentuvat sosioekonomisen vasemmisto-oikeisto -ulottuvuuden varaan. Äänestäjäkunnasta on kuitenkin löydettävissä ryhmittymiä, joiden ensisijainen rakentumislogiikka vaikuttaisi olevan muulla ulottuvuudella. Näistä blokeista selväpiirteisin muodostuu niistä, jotka va-

Taulukko 3: Äänestäjäkunnasta muodostavat blokit ja niiden suhteellinen osuus koko äänestäjäkunnasta vuoden 2011 eduskuntavaaleissa. Aineisto: FSD2653

BLOKKI:	N	Osuus (%)	Keskeinen ulottuvuus
Perinteinen vasemmistoblokki (SDP, VAS)	37	4	
Perusduunariblokki (PS + SDP tai VAS)	95	10	Sosioekonominen vasemmisto-oikeisto
Porvariblokki (KOK, KESK)	53	5	
Vihervasemmistoblokki (VIHR + SDP tai VAS)	61	6	Sosiokulttuurinen
Konservatiiviblokki PS + KOK tai KD)	51	4	
Maakuntablokki (KESK, PS)	34	3	Ydinalueet-periferia
Urbaani ylemmän luokan blokki (VIHR, KOK)	25	3	
Muut yhdistelmät	162	17	
Varmat äänestäjät	481	48	
Yhteensä	999	100	

litsevat puolueensa vihreiden ja jommankumman perinteisen vasemmistopuolueen välillä. Kaikista vihreiden äänestäjistä lähes puolet harkitsi joko SDP:n tai Vasemmistoliiton äänestämistä. Vasemmistoliiton äänestäjistä joka viides harkitsi vihreiden äänestämistä. Ainoa poikkeus oli SDP:n äänestäjäkunta, jonka äänestäjistä vain neljä prosenttia harkitsi vihreiden äänestämistä. Näitä kolmea puoluetta ovat yhdistäneet huoli sosiaalisesta tasa-arvosta (Paloheimo 2006), mutta ennen kaikkea vihreiden ja vasemmistoliiton äänestäjiä ovat yhdistäneet postmaterialistiset arvot, kuten ympäristönsuojelun ja sosiokulttuurisen monimuotoisuuden arvostaminen (Paloheimo 2008). Koska myös vihreiden ja SDP:n välillä harkitsevia voidaan arvioida luonnehtivan postmaterialistiset arvot, voidaan ryhmittymää kutsua *vihervasemmistoblokiksi* (N=61).

Vihervasemmistoblokki rakentuu ensisijaisesti sosiokulttuurisen ulottuvuuden (ks. Hooghe ja Marks 2009; Kriesi ym. 2006; van der Brug ja van Spanje 2009) varaan. Sille on löydettävissä äänestäjäkunnasta myös vastablokki. Suomalaispuolueiden äänestäjistä kaikkein konservatiivisimpia ovat olleet kristillisdemokraattien ja perussuomalaisten äänestäjät: ensiksi mainituille on ollut ominaista moraalikonservatismi ja toiseksi mainituille myös konservatismi kulttuuriarvojen suhteen (Grönlund ja Westinen 2012; Paloheimo 2008). Lisäksi kokoomuksella on ollut vahva konservatiivinen aines puolueessa (ks. Lahtinen 2006). Vuonna 2011 arviointiin, että kokoomus menetti ääniä perussuomalaisille nimenomaan puolueen konservatiivisiin liikahantamisen seurauksena (Suhonen 2011). Kokoomuksen äänestäjät harkitsivat keskustan ohella eniten perussuomalaisten äänestämistä, ja kokoomus oli relevantti vaihtoehto perussuomalaisia äänestäneille. Kristillisdemokraatteja (KD) äänestäneistä joka viides harkitsi perussuomalaisten äänestämistä ja KD:tä harkinneita oli lukumääräisesti enemmän perussuomalaisten äänestäjäkunnassa kuin minkään muun puolueen äänestäjäkunnassa. Sen sijaan kokoomusta äänestäneistä yksikään ei harkinnut KD:n äänestämistä, ja tutkimuksessa mukana olleista KD:n äänestäjistä vain kolme harkitsi kokoomusta. Näin ollen kokoomuksen ja KD:n välillä harkinneita äänestäjiä ei otettu tarkasteluun mukaan. Niiden äänestäjien, jotka harkitsivat perussuomalaisten ja kokoomuksen tai perussuomalaisten ja kristillisdemokraattien välillä, tulkitaan muodostavan *konservatiivisen blokin* (N=51).

Vaikka myös keskustassa on vahva konservatiivinen aines (Jutila 2003), sen äänestäjäkunnan ja perussuomalaisten äänestäjäkunnan rajakäynnin taustalla voidaan hahmottaa vielä keskeisempi ulottuvuus. SDP:n tavoin keskusta menetti vuoden 2011 vaaleissa paljon ääniä perussuomalaisille (Westinen 2012). Keskustan huonon aluepoliittisen edunvalvonnan ja syrjäseutujen ihmisten unohtamisen on arvioitu olleen yksi merkittävimmistä syistä äänisiirtymän takana (ks. Suomen Keskusta 2011). Vuoden 2011 vaaleissa perussuomalaiset oli toiseksi harkituin vaihtoehto keskustaa äänestäneiden joukossa, ja keskusta oli toiseksi harkituin vaihtoehto perussuomalaisia äänestäneiden joukossa. Kuntatasolla perussuomalaiset haastoi keskustan vuoden 2011 vaaleissa erityisesti keskustan tukikannatusalueella, josta muodostui PS:n suurimman kannatuksen nousun alue (ks. Westinen 2014). Koska keskusta ja perussuomalaiset ovat käyneet kamppailua erityisesti ”maakuntapuolue” keskustan perinteisillä kannatusalueilla, näiden kahden puolueiden välillä harkinneiden äänestäjien voidaan katsoa muodostavan *maakuntien blokin* (N=34).

Myös maakuntien blokille on löydettävissä vastablokki. Kokoomuksen ja vihreiden kannatus on keskustan ohella selvästi vahvimmin eriytyntä yhdyskuntatyyppin mukaan. Molemmat menestyvät parhaimmin eteläisen Suomen urbaaneissa ympäristöissä (ks. Westinen 2014). Toisaalta kokoomuksen ja vihreiden äänestäjiä on yhdistänyt myös sosioekonominen asema: molempien kannatus on korkeinta korkeimmassa ammattiasemassa tai korkeimmin koulutettujen joukossa (ks. Grönlund ja Westinen 2012). Kokoomus oli kolmanneksi harkituin puolue vihreiden äänestäjäkunnassa, ja vihreät oli kolmanneksi harkituin puolue kokoomuksen äänestäjäkunnassa. Näiden kahden puolueen välillä harkinneet äänestäjät muodostavat *urbaanin ylemmän luokan blokin* (N=25). Maakuntablokin ja urbaanin ylemmän luokan blokin voidaan katsoa asettuvan vastakkain ennen kaikkea ydinalueiden ja periferian välisellä ulottuvuudella.

Muodostuneissa blokeissa on otettava huomioon vuoden 2011 vaalien poikkeava luonne: perussuomalaiset nousi pienimmästä eduskuntapuolueesta kolmanneksi suurimmaksi puolueeksi. Muodostuneista blokeista kolme on linkittynyt perussuomalaisiin (perusduunariblokki, konservatiiviblokki ja maakuntien blokki), ja erityisesti perusduunariblokki on kooltaan huomattava. Useaa puoluetta harkit-

sevien äänestäjien tarkastelu vuoden 2007 eduskuntavaalitutkimusaineiston pohjalta osoittaa kuitenkin, että näille blokeille löytyi kasvupohjaa jo ennen vuoden 2011 eduskuntavaaleja: Perussuomalaiset oli tuolloin toiseksi harkituin puolue Keskustan äänestäjien joukossa (maakuntien blokki) ja kolmanneksi eniten harkituin puolue Kokoomuksen äänestäjien joukossa (konservatiiviblokki). Vuoden 2007 aineiston pohjalta suurimmat blokit vuonna 2007 olivat vihervasemmistoblokki (N=72) ja porvariblokki (N=60). Muiden blokkien suuruus jäi pieneksi 2007 aineistossa. Näihin kuuluvat konservatiiviblokki (N=33), maakuntien blokki (N=28), perusduunariblokki (N=27), urbaani ylemmän luokan blokki (N=24), keskustan ja vihreiden välillä harkitsevien blokki (N=23) ja perinteinen vasemmistoblokki (N=21). Koska vuoden 2007 data ja vuoden 2011 data eivät ole kuitenkaan keskenään täysin vertailukelpoisia arvoja ja asenteita mittavien kysymysten erilaisuudesta johtuen, tarkastelu rajoitetaan vuoden 2011 vaaleihin.³

Vaikka tiettyjen kahden puolueen välillä harkitsevia äänestäjiä oli lukumääräisesti lähes yhtä paljon kuin edellä mainittuihin blokkeihin kuuluneita vuoden 2011 vaaleissa, niitä ei oteta mukaan analyysiin. Esimerkiksi SDP:n ja kokoomuksen välillä harkinnoita äänestäjiä (N=23) ei tarkastella, koska kyseisille äänestäjille ei ollut löydettävissä selkää ideologista vastapoolia, joka koostuisi kahden puolueen välillä harkitsevista äänestäjistä. Kokoomuksen ja SDP:n varaan rakentuvia hallituksia on kutsuttu sinipuna-hallituksiksi, mutta niitä ovat ideologisesti yhdistäneet lähinnä teemat, jotka eivät ole olleet Keskustan intressien mukaisia (ks. Karvonen 2014, 91). Lukumäärältään toiseksi suurin rypäs, joka jätetään tarkastelun ulkopuolelle, muodostuu keskustan ja vihreiden välillä harkinnoista äänestäjistä (N=21). Näitä äänestäjiä voidaan arvioida yhdistävän huoli ympäristön tilasta, joskin keskustalla ja vihreillä on ollut monia vastakkaisia intressejä luonnonsuojelussa. Toisaalta myös monien analyysiin mukaan otettujen blokkien ryhmäkoko on pieni, mikä vaikuttaa empiiristen analyysien luotettavuuteen. Tämän vuoksi näiden ryhmien osalta tilastollisten johtopäätöksien tekemisessä on oltava varovainen. Seuraavaksi tarkastellaan, miten eri blokkeihin kuuluvat äänestäjät eroavat toisistaan ja minkä puolueen varmoja äänestäjiä ne muistuttavat eniten sosiodemografiselta koostumukseltaan. Tarkasteluun otetaan sukupuoli, ikä, ammattiryhmä, koulutus ja asuinpaikan tyyppi.

Blokkeihin kuuluvien äänestäjien ja varmojen äänestäjien sosiodemografinen tausta

Ammattiryhmän odotetaan olevan yhteydessä vasemmisto–oikeisto -ulottuvuuden ympärille rakentuviin blokkeihin, koska työväki on perinteisesti ollut vasemmistoon kiinnittynyttä ja ylemmät luokat porvarillisesti tai oikeistolaisesti orientoituneita (ks. Thomassen 2005; vrt. van der Eijk ja Niemöller 2009). Korkean koulutustason on havaittu olevan yhteydessä postmaterialististen arvojen vaalimiseen (ks. esim. Inglehart ja Welzel 2005; Stubager 2010), joten korkean koulutuksen oletetaan luonnehtivan erityisesti vihervasemmiston äänestäjiä. Toisaalta koulutustason voidaan odottaa luonnehtivan myös vihreiden ja kokoomuksen muodostamaa urbaania blokkia. Lisäksi naiset ja nuoret ovat vaalineet miehiä ja vanhoihin ikäluokkiin kuuluvia enemmän postmaterialistisia arvoja (ks. Inglehart 1997; Inglehart ja Norris 2004), joten myös sukupuolen ja iän oletetaan luonnehtivan vihervasemmiston äänestäjiä. Asuinpaikan tyyppiin odotetaan luonnehtivan maakuntablokkiin kuuluvia äänestäjiä parhaimmin, koska perussuomalaiset haastoi keskustan erityisesti keskustan kannatuksen tukialueilla, johon kuuluu merkittävä osa pikkukuntia eteläisen Suomen ulkopuolella (Westinen 2014). Vihreiden ja kokoomuksen välillä harkitsevien äänestäjien odotetaan olevan yliedustettuja pääkaupunkiseudulla, jossa sekä vihreiden että kokoomuksen menestys on ollut vahvaa.

Taulukko 4 havainnollistaa, mitkä sosiodemografiset piirteet luonnehtivat eri blokkeihin kuuluvia äänestäjiä. Harmaalla merkityt prosenttiosuudet kuvaavat sitä, mitkä ominaisuudet tekevät kustakin blokista erityislaatuisen.⁴ Perinteiseen vasemmistoblokkiin (VAS ja SDP) kuuluvat äänestäjät eivät vastoin odotuksia selkeästi erotu sosiodemografiselta taustaltaan. Työntekijöiden osuus on korostunut, mutta se on silti vähäisempi kuin SDP:n ja vasemmistoliiton varmojen äänestäjien joukossa. Perusduunariblokissa työntekijöiden (40 %) osuus on suurempi kuin yhdessäkään muussa blokissa. Blokin nimeäminen perusduunariblokiksi saa lisävahvistusta myös koulutustason suhteen. Lähes puolella (46 %) blokkiin kuuluvista äänestäjistä on ammatillinen koulutus. Lisäksi miesten osuus perusduunariblokissa on jokseenkin korostunut (60 %). Tyyppillinen perusduunariblokkiäänestäjä on siis ammatikoulun käynyt työntekijämies. Porvariblokki muodostaa oletusten mukaisesti sosiodemografisen

Taulukko 4: Ideologisiin blokkeihin kuuluvien äänestäjien ja varmojen äänestäjien sosiodemografinen tausta (%). Aineisto: FSD2653

	Blokki	Varmat äänestäjät										Kaikki					
		Perin- teinen vasen- misto	Perus- duunari	Porvari	Viher- vasen- misto	Konser- vatiivi	Maa- kunta	Urbaani	KOK	SDP	PS		KESK	VAS	VIHR	RKP	KD
<i>Ammatiryhmä</i>																	
	Työntekijät	34	40	2	12	21	30	6	10	43	36	15	39	7	10	6	24
	Alemmat toimihenkilöt	21	29	26	23	33	24	6	23	26	30	21	29	27	30	59	27
	Maatalousriittäjät	0	0	2	7	0	12	0	1	3	3	31	4	0	10	12	6
	Toimihenkilöt	13	19	29	21	26	15	17	20	13	15	17	21	33	25	12	19
	Ylemmät toimihenkilöt	22	13	41	37	21	18	72	45	16	17	17	7	33	25	12	25
<i>Koulutus</i>																	
	Ei ammatillista koulutusta	16	13	14	22	6	18	8	19	33	32	22	21	10	25	17	20
	Ammatillinen koulutus	29	46	14	12	29	30	0	18	29	35	43	55	5	18	56	29
	Keskiasteen koulutus	32	27	17	22	29	36	17	25	25	24	23	17	45	25	17	25
	AMK tai yliopisto	24	14	56	45	37	15	75	38	14	9	12	7	40	32	11	26
<i>Sukupuoli</i>																	
	Nainen	47	40	49	75	46	43	60	50	43	35	49	48	58	57	78	49
	Mies	53	60	51	25	54	57	40	50	57	65	51	52	42	43	22	51
<i>Ikäryhmä</i>																	
	-1944	14	13	21	3	18	17	0	37	39	28	37	27	11	43	22	25
	1945–1959	32	33	21	16	31	37	17	29	33	25	35	53	21	14	50	30
	1960–1975	22	34	33	23	26	31	54	12	18	32	13	7	42	25	28	24
	1976–	32	20	25	57	26	14	29	22	11	15	15	13	26	18	0	21
<i>Asuinalueen tyyppi</i>																	
	Maalaismainen kunta	14	19	13	3	15	18	4	7	10	13	58	21	0	24	22	17
	Pieni, ei-maalaismainen kunta	11	19	17	10	14	41	33	10	22	22	18	14	11	24	11	18
	Muu kaupunki	43	52	59	44	44	35	33	56	61	43	24	52	47	24	44	47
	Pääkaupunkiseutu	32	11	11	44	27	6	29	27	7	23	0	14	42	28	22	19
	(N) (enimmillään)	(37)	(95)	(53)	(61)	(51)	(34)	(25)	(124)	(95)	(87)	(74)	(29)	(19)	(28)	(18)	(832)

vastakohdan vasemmistoblokkille ja perusduunariblokkille. Kokoomuksen ja keskustan välillä harkitsevia äänestäjiä luonnehtii korkea status: 56 prosentilla porvariblokkiin kuuluvista äänestäjistä on AMK- tai yliopistotason koulutus ja 41 prosenttia äänestäjistä on ylempiä toimihenkilöitä.

Vihervasemmistoblokkiin kuuluvat äänestäjät profiloituvat oletetusti. Vihervasemmistoblokin äänestäjistä 75 prosenttia on naisia ja 57 prosenttia kuuluu nuorimpaan ikäluokkaan (syntynyt vuoden 1975 jälkeen). Erityisesti sukupuolijakauman ero muihin blokkeihin ja vihreiden ja vasemmistoliiton varmoihin äänestäjiin on räikeä. Selkeästi miesten dominoimaa blokkia ei ole sen sijaan löydettävissä äänestäjäkunnasta. Vihervasemmistolaiset äänestäjät ovat myös suhteellisen korkeasti koulutettuja, mutta korkea koulutus ei ole yhtä leimallinen tekijä kuin porvariblokkissa. Sen sijaan vihervasemmistolaisia äänestäjiä asuu tulosten mukaan paljon pääkaupunkiseudulla (44 %). Tyypillinen punavihreä äänestäjä on siis pääkaupunkiseudulla asuva nuori, korkeasti koulutettu nainen. Sen sijaan konservatiiviblokkiin kuuluvat äänestäjät eivät erotu merkittävästi yhdenkään sosiodemografisen ominaisuuden suhteen. Oletettavasti tämän blokin äänestäjiä luonnehtivat arvot ja asenteet tiettyyn yhteiskuntaryhmään kuulumiseen sijaan.

Keskustan ja perussuomalaisten välillä harkitsevat äänestäjät erottuvat muista vain asuinpaikan tyyppin suhteen. Maakuntablokkiin kuuluvista äänestäjistä 41 prosenttia asuu pienissä, ei-maalaismaisissa kunnissa, mikä on oletusten mukaista. Sen sijaan urbaaniblokkiin kuuluvat äänestäjät eivät ole yliedustettuina urbaaneissa ympäristöissä, vaan myös heidän suhteellinen osuutensa on huomattava pienissä, ei-maalaismaisissa kunnissa, todennäköisesti kuntien keskustaaajamissa. Kuten urbaaniblokkia muodostaessa huomioitiin, kokoomuksen ja vihreiden äänestäjiä on yhdistänyt korkea status. Tulokset osoittavat, että urbaaniblokkiin kuuluvilla äänestäjillä on hyvin korkea ammatillinen tai koulutuksellinen status. 72 prosenttia kokoomuksen ja vihreiden välillä harkitsevista äänestäjistä on ylempiä toimihenkilöitä ja 75 prosentilla on AMK- tai yliopistotason koulutus. On kuitenkin huomattava, että urbaaniblokin pienen koon (N=25) vuoksi tuloksiin sisältyy paljon epävarmuutta.

Taulukon 4 perusteella puolueiden varmoja äänestäjiä luonnehtivat kunkin puolueen profiilille hyvin tyypilliset ominaisuudet. Kokoomuksen var-

mat äänestäjät ovat ylempiä toimihenkilöitä ja iältään vanhempia, SDP:n vanhempiin ikäluokkiin kuuluvia ja duunareita ja perussuomalaisten miehiä ja duunareita. Keskustan varmat äänestäjät koostuvat iältään vanhemmista äänestäjistä, maanviljelijöistä ja maalaismaisissa kunnissa asuvista. Vasemmistoliiton varmat äänestäjät ovat toiseksi vanhimpaan ikäluokkaan (1945–1959) kuuluvia äänestäjiä ja duunareita, kun taas vihreiden varmat äänestäjät ovat toiseksi nuorimpaan ikäluokkaan kuuluvia äänestäjiä (1960–1975) ja korkeasti koulutettuja. RKP:n varmoja äänestäjiä luonnehtii luonnollisesti ruotsinkielisyys (ks. Bengtsson 2005), mutta kieli on jätetty pois tarkastelusta, koska se olisi blokkien kannalta irrelevantti taustamuuttuja. RKP:n varmoja äänestäjiä luonnehtii kuitenkin myös kuuluminen vanhimpaan ikäluokkaan. Tyypillinen kristillisdemokraattien varma äänestäjä on nainen, joka toimii alempana toimihenkilönä.

Blokkeihin kuuluvien äänestäjien sosiodemografiset erityispiirteet osoittavat, että puolueblokkien muodostumiselle on selkeä yhteiskuntarakenteellinen selitys. Tulokset osoittavat, ettei blokkien muodostuminen ole sattumanvaraista: tiettyyn sosiodemografiseen ryhmään kuulumisen lisää todennäköisyyttä harkita tiettyjen puolueiden välillä. Jotta blokkeihin kuuluvien äänestäjiä voidaan luonnehtia ideologisesti, sijoitetaan blokkeihin kuuluvat äänestäjät ja varmat äänestäjät seuraavaksi niille kolmelle aatteelliselle ulottuvuudelle, joiden varaan blokkien tulkittiin muodostuvan. Lisäksi myös puolueet sijoitetaan näille ulottuvuuksille asiantuntijakyselytutkimuksen (CHES 2010) pohjalta.

Äänestäjien ja puolueiden sijoittuminen aatteellisille ulottuvuuksille

Äänestäjäkunnassa olevien blokkien katsottiin rakentuvan kolmelle aatteelliselle ulottuvuudelle: sosioekonomiselle vasemmisto-oikeisto -ulottuvuudelle, sosiokulttuuriselle ulottuvuudelle ja ydinalueiden ja periferian väliselle ulottuvuudelle. Jotta äänestäjien sijaintia (aineistona Eduskuntavaalitutkimus 2011) voidaan verrata puolueiden sijaintiin kyseisillä ulottuvuuksilla, myös puolueiden sijaintia koskevassa Chapel Hill -asiantuntijakyselytutkimuksessa on muodostettava samat ulottuvuudet. Ulottuvuudet muodostuvat asiakysymyksistä, joiden voidaan tulkita mittaavaan samaa latenttia aatteel-

lista ulottuvuutta. Sosioekonominen vasemmisto–oikeisto -ulottuvuus muodostuu verotuksen tasoa, markkinoita ja tulonjakoa koskevista kysymyksistä. Sosiokulttuurinen ulottuvuus muodostuu lakia ja järjestystä, seksuaalisia vähemmistöjä, monikulttuurisuutta, maahanmuuttoa ja ympäristönsuojelua koskevista kysymyksistä. Lisäksi ydinalueiden ja periferian välistä ulottuvuutta mitataan yhdellä kysymyksellä, joka koskee hajautettua yhteiskuntaa/alueellisia kehityseroja (ks. liitetaulukko 1).

Ulottuvuuksien reliabiliteettia mittaa Cronbachin alfa, joka osoittaa mittarien konsistenssin olevan hyvän puoluekentässä (Chapel Hill 2010) sekä vasemmisto–oikeisto -ulottuvuudella ($\alpha=0.90$) että sosiokulttuuriselle ulottuvuudella ($\alpha=0.93$). Sen sijaan äänestäjäkunnassa (FNES 2011) verotuksen tasoa, markkinoita ja tulonjakoa koskevat kysymykset eivät yksiselitteisesti sovi saman ulottuvuuden mittariksi ($\alpha=0.32$). Tämä johtuu siitä, että äänestäjät voivat perinteisen vasemmisto–oikeisto -logiikan vastaisesti kannattaa samanaikaisesti sekä markkinatalouden lisäämistä että tuloerojen kaventamista. Äänestäjät eivät siis jakaudu kategorisesti sosioekonomisilta mielipiteiltään perinteisiin vasemmistolaisiin ja perinteisiin oikeistolaisiin. Sosiokulttuuriset kysymykset mittaavat sen sijaan paremmin samaa aatteellista ulottuvuutta ($\alpha=0.63$). Äänestäjien näkemykset maahanmuutosta, vähemmistöryhmistä ja moraaliarvoista korreloivat keskenään paremmin kuin erilaiset sosioekonomiset kysymykset. Lisäksi on huomioitava, että keskittämisen ja hajauttamisen välisellä ulottuvuudella kysymysasettelu poikkesi hieman toisistaan Chapel Hill -asiantuntijakyselyn ja eduskuntavaalitutkimuksen välillä.

Kuvio 1 osoittaa seitsemään eri blokkiin kuuluvien äänestäjien, kunkin eduskuntapuolueiden varmojen äänestäjien ja puolueiden sijainnin sosioekonomisella vasemmisto–oikeisto -ulottuvuudella (vaaka-akseli) ja sosiokulttuurisella ulottuvuudella (pystyakseli). SDP:n ja vasemmistoliiton välillä harkitsevat äänestäjät (perinteinen vasemmistoblokki) ovat enemmän vasemmalla (keskiarvo 3.3 asteikolla 0–10) kuin SDP:n (keskiarvo 4.5) ja vasemmistoliiton (keskiarvo 3.9) varmat äänestäjät. Tulos on mielenkiintoinen, sillä rakenteellisesti SDP:n ja vasemmistoliiton varmat äänestäjät ovat enemmän kallellaan työväkeen. Ideologisesti näiden puolueiden varmat äänestäjät eivät ole kuitenkaan kovin vasemmistolaisia.

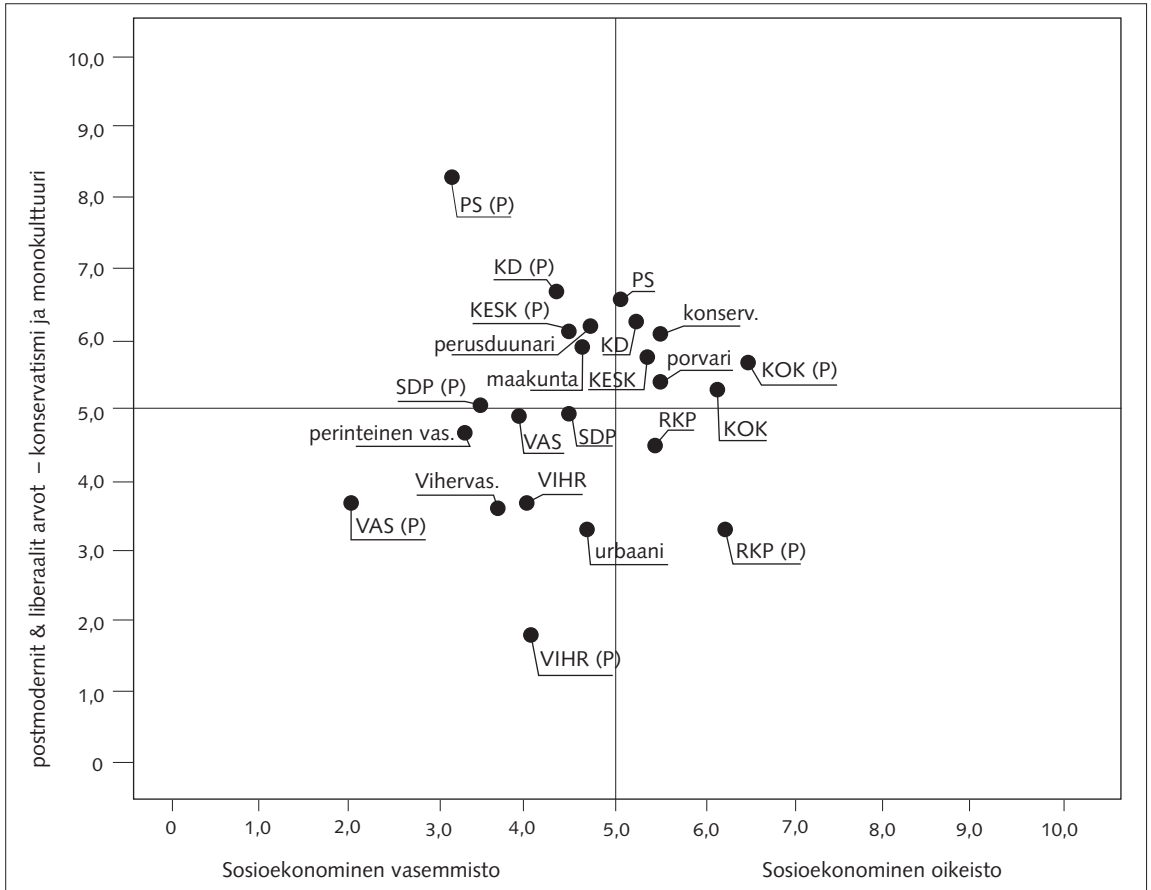
Perusduunarien sijainti sosioekonomisella vasemmisto–oikeisto-ulottuvuudella on sen sijaan lähes

identtinen SDP:n varmojen äänestäjien kanssa. Perussuomalaisten varmat äänestäjät sijaitsivat puolestaan aivan ulottuvuuden keskellä. Vihervasemmistoon kuuluvien äänestäjien sijainti sosioekonomisella ulottuvuudella (keskiarvo 3.7) on lähes identtinen Vasemmistoliiton ja Vihreiden varmojen äänestäjien kanssa.

Yksikään blokki ei ole sosioekonomiselta orientaatioltaan kovin oikeistolainen. Vain porvariblokki ja konservatiiviblokki, joita yhdistää kokoomuksen harkitseminen puolueena, sijaitsivat hieman keski-välin oikealla puolella. Toisaalta on huomioitava, etteivät edes kokoomuksen varmat äänestäjät ole erityisen oikeistolaisia markkinatalouden, verotuksen ja tulonjaon suhteen (keskiarvo 6.1).

Hajonta kasvaa, kun puolueet sijoitetaan sosioekonomiselle vasemmisto–oikeisto -ulottuvuudelle. Poliitikan tutkijat ovat sijoittaneet vasemmistoliiton puolueena paljon vasemmistolaisemmaksi kuin mihiin puolueen varmat äänestäjät sijoittuvat, ja sama koskee perussuomalaisia ja sen varmoja äänestäjiä. Vastaavasti kokoomus ja RKP on sijoitettu puolueina hieman oikeistolaisemmiksi kuin niiden varmat äänestäjät. Tulokset indikoivat kuitenkin, ettei Suomessa ole sosioekonomisesti erityisen oikeistolaista puoluetta tai erityisen oikeistolaisia äänestäjiä.

Kuvion 1 pystyakseli puolestaan kertoo, etteivät yhteenkään blokkiin kuuluvat äänestäjät ole keskimäärin arvoiltaan erityisen vahvasti arvokonservatismiin, yhtenäiskulttuurin ja ympäristönsuojelun kustannuksella tapahtuvan talouskasvun kannattajia. Perusduunari-, konservatiivi- ja maakuntablokkiin kuuluvat äänestäjät ovat jonkin verran konservatiivisia. Yhteistä näille blokeille on, että harkinta tehdään perussuomalaisten ja jonkin muun puolueen välillä. Perussuomalaisten (keskiarvo 6.6 asteikolla 0–10) ja myös KD:n varmat äänestäjät ovat varmoista äänestäjistä eniten arvokonservatismiin ja yhtenäiskulttuurin puolella. Postmaterialistista ja liberaalia suuntausta edustavat vihervasemmiston (3.6) ja urbaanin ylemmän luokan blokin (3.3) äänestäjät. Vaikka urbaanin ylemmän luokan blokin sijaintiin ulottuvuuksilla on suhtauduttava suurella varauksella pienen aineistokoon vuoksi, sen sijainnille on looginen tausta. Sekä vihervasemmistoblokkissa että urbaanissa blokkissa harkitaan vihreiden ja jonkin muun puolueen välillä. Urbaniblokkiin näyttää siis kuuluvan sosioekonomisesti korkeassa asemassa olevia liberaaleja äänestäjiä. Vihervasemmistoblokin sijainti on sekä sosioekonomisella että sosiokulttuu-

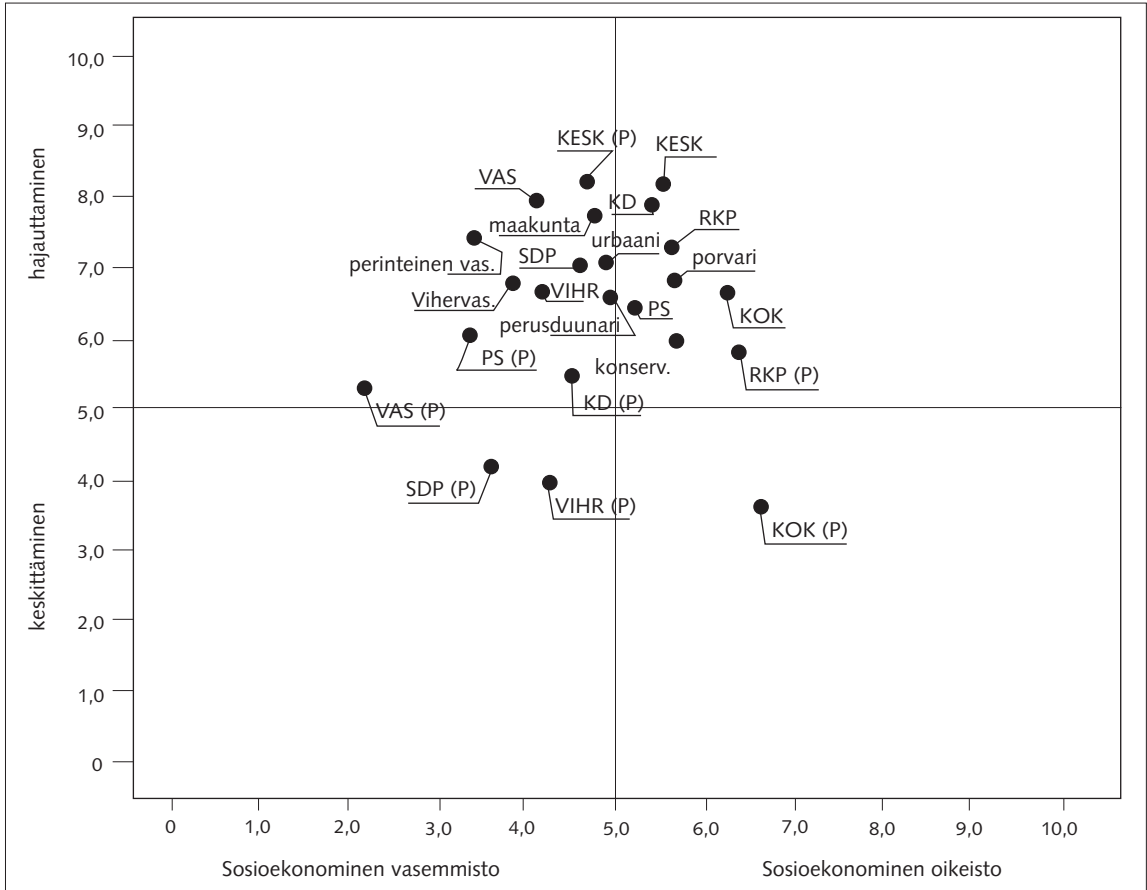
Kuvio 1: Äänestäjien ja puolueiden sijoittuminen sosioekonomiselle vasemmisto–oikeisto-ulottuvuudelle ja sosiokulttuuriselle ulottuvuudelle (keskiarvot asteikolla 0–10). Aineisto: FSD2653, CHES 2010.

risella ulottuvuudella hyvin lähellä vihreiden varmoja äänestäjiä. Perinteiseen vasemmistoblokkiin kuuluvat äänestäjät sijaitsevat puolestaan keskellä sosiokulttuurista ulottuvuutta.

Puolueiden sijainnissa on myös sosiokulttuurisella ulottuvuudella enemmän hajontaa. Vihreät sijoitetaan puolueena huomattavasti liberaalimmaksi ja postmaterialisemmaksi kuin mihin puolueen äänestäjät sijoittuvat. Sama koskee myös vasemmistoliittoa ja RKP:tä. Vanhoja suuria puolueita (KOK, SDP ja KESK) sekä KD:tä koskevat arviot ovat yhdenmukaisempia puolueiden varmojen äänestäjien sijoittumisen kanssa. Sen sijaan perussuomalaiset saa puolueena huomattavasti jyrkemman position arvokonservatismiin ja monokulttuurin puolustajana verrattuna siihen, miten puolueen varmat äänestäjät sijoittuvat. On mahdollista, että perussuo-

malaisten puolue-eliitti (puoluejohto ja kansanedustajat) on konservatiivisempi ja nationalistisempi kuin puolueen varmat äänestäjät. Toisaalta on myös mahdollista, että tutkijat liioittelevat perussuomalaisen ääripositiota sosiokulttuurisella ulottuvuudella. Vastavaat tulkinnat pätevät myös muiden puolueiden ja ulottuvuuksien kohdalla.

Kuviossa 2 äänestäjien ja puolueiden sijainti sosioekonomisella vasemmisto–oikeisto -ulottuvuudella on edelleen vaak-akselilla, mutta pystyakselille on sijoitettu ydinalueiden ja periferian välinen ulottuvuus. Kuvio osoittaa, että ydinalueiden ja periferian välisellä ulottuvuudella keskusta on ainoa puolue, jonka arvioidaan puolustavan hajautettua yhdyskuntarakennetta. Sen selkeimmät vastapoolit puolueitasolla ovat kokoomus, vihreät ja SDP. Vasemmistoliitto, perussuomalaiset, KD ja RKP sijaitsevat ulottuvuuden

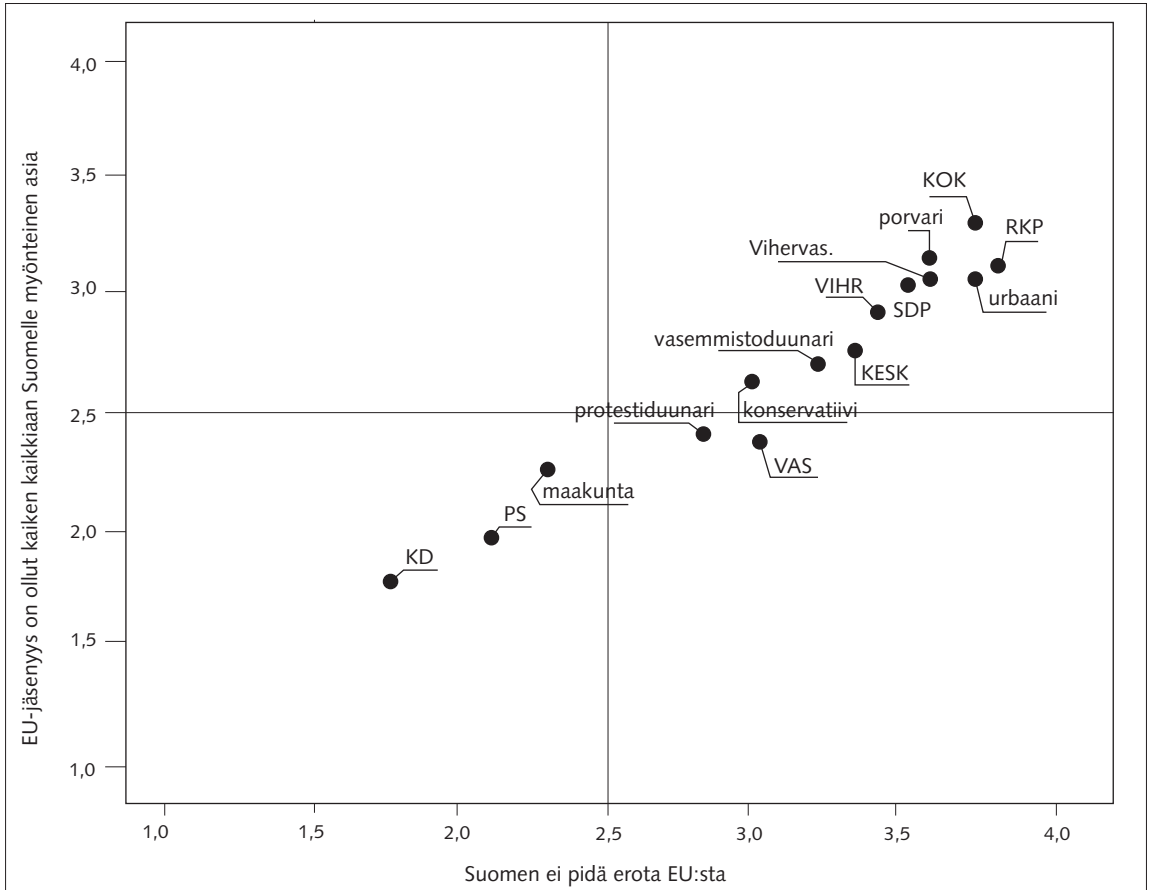
Kuvio 2: Äänestäjien ja puolueiden sijoittuminen sosioekonomiselle vasemmisto–oikeisto-ulottuvuudelle ja ydinalueet–periferia-ulottuvuudelle (keskiarvot asteikolla 0–10). Aineisto: FSD2653, CHES 2010.

keskivaiheilla. Äänestäjien sijainti alueellisten kehitys-erojen tasaamisen suhteen näyttää kuitenkin, etteivät yhdenkään puolueen kannattajat sijoitu asenteellisesti keskittämisen puolelle. Blokkeihin kuuluvista äänestäjistä kaikkein selkeimmin desentralisaation ja periferioiden puolelle asettuvat odotusten mukaisesti maakuntablokin muodostavat äänestäjät, jotka harkitsevat keskustan ja perussuomalaisten välillä.

Lähimpänä neutraalia positiota sijaitsevat konservatiiviblokin muodostavat äänestäjät, jonka äänestäjät harkitsevat PS:n ja kokoomuksen tai PS:n ja KD:n välillä. Kun otetaan huomioon, etteivät myöskään perussuomalaisten varmat äänestäjät ole yhtä innokkaita periferioiden ja desentralisaation puolustajia kuin muiden puolueiden varmat äänestäjät, voidaan todeta, että merkittävä osa perussuomalaisten äänestäjistä ei ole täysin rinnoin SMP:n poliittista perintöä seuraavia äänestäjiä (ks. myös

Arter 2012). Ydinalueiden ja periferian välinen ulottuvuus ei osoittautunut kovin hedelmälliseksi ulottuvuudeksi blokkien aatteellisen erottelun kannalta.

Koska EU:ta koskevat asiakysymykset ovat nousseet yhä vahvemmin politiikan agendalle puolueita ja äänestäjiä erottelevina kysymyksinä 2010-luvulla eurokriisin myötä (ks. Pernaa 2012, vrt. Raunio 2008), on syytä tarkastella, eroavatko blokit toisistaan EU:ta koskevissa positioissaan. Valitettavasti positiovertailua äänestäjien ja puolueiden kesken ei voida tehdä EU-kysymysten kohdalla, koska vuoden 2011 eduskuntavaalitutkimuksessa oli ainoastaan kaksi EU-jäsenyyttä koskevaa asennekysymystä (asteikolla 1–4) ja Chapel Hill -asiantuntijakyselyssä oli EU:n integraatioita koskevia kysymyksiä (asteikolla 1–7). Näin ollen ne eivät ole vertailukelpoisia keskenään eivätkä vertailukelpoisia skaalansa puolesta muiden kysymyksien kanssa. Tarkastelu rajoitetaan kuviossa

Kuvio 3: Äänestäjien sijoittuminen EU-kysymyksissä (keskiarvot asteikolla 1–4). Aineisto: FSD 2653.

3 äänestäjäkuntaan ja kysymyksiin siitä, onko EU-jäsenyys ollut kaiken kaikkiaan myönteinen asia Suomelle ja pitäisikö Suomen erota EU:sta.

Kuvion 3 perusteella maakuntien blokkiin kuuluvat äänestäjät vaikuttavat olevan erityisen EU-skeptisiä muihin blokkeihin kuuluviin äänestäjiin verrattuna. Tosin protestiduunari- ja konservatiiviblokkiin kuuluvat äänestäjät eivät ole varsinaisesti EU-myönteisiä. Pienestä ryhmäkoosta huolimatta tulokset indikoivat, että EU-kysymys jakaa maakuntien blokin ja urbaanin ylemmän luokan blokin vastakkaisiin pooleihin. Urbaanin ylemmän luokan blokin jäseniä ei luonnehtinut erityisen urbaani asuinympäristö, vaan korkea status, ja heidän arvojaan ei luonnehtinut periferiavastaisuus, vaan liberaalit arvot ja EU-myönteisyys. Näin ollen kyseistä blokkiä, jonka äänestäjät harkitsevat kokoomuksen ja vihreiden välillä, on osuvampaa kuvata *liberaaliksi EU-myön-*

teiseksi blokiksi. Toisaalta maakuntien blokki on jокseenkin konservatiivinen, mutta ennen kaikkea EU-vastainen. Näin ollen sen nimikettä voidaan tarkentaa *EU-vastaiseksi maakuntien blokiksi*. Nimike vastaa hyvin vuoden 2011 vaalien kontekstia, jossa perussuomalaiset hyötyi keskustan vaikeasta asemasta EU:n lainapaketteja puolustavana pääministeripuolueena, jonka koettiin unohtaneen 'maakuntien väen' (Suomen Keskusta 2011).

Johtopäätökset

Tutkimuksen tarkoituksena oli analysoida puoluevalinnan taustalla olevia erilaisia ideologioita ryhmittymisiä. Erityisenä kiinnostuksen kohteena oli useaa puoluetta harkitsevat äänestäjät: kuinka homogeeninen tämä joukko on sosiodemografisesti, minkä-

laisiin ideologisiin ryhmittymiin se edelleen jakautuu, miten näitä ryhmiä voidaan luonnehtia sosio-demografisilta piirteiltään ja lopuksi miten nämä ryhmittymät suhteutuvat toisaalta eri puolueiden varmoihin äänestäjiin ja toisaalta itse puolueisiin keskeisillä aatteellisilla ulottuvuuksilla?

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että useampaa kuin yhtä puoluetta harkitsevia on löydettävissä eniten nuorten ja puolueisiin samastumattomien joukosta. Tämä on odotettu tulos, mutta useampaa kuin yhtä puoluetta harkitsevien pirstoutuminen peräti seitsemään ideologiseen blokkiin hahmottaa suomalaista äänestäjäkuntaa uudella tavalla. Blokeista kolme jäsentyy perinteisen sosioekonomisen vasemmisto-oikeisto -ulottuvuuden varaan (perinteinen vasemmistoblokki, perusduunariblokki ja porvariblokki), mutta selväpiirteisiä ryhmittymiä on löydettävissä myös sosiokulttuuriselta ulottuvuudelta, jossa vihervasemmistoblokki asettuu vastakkain konservatiiviblokin kanssa. Suhtautuminen EU:hun asettaa selkeimmin vastakkain EU-vastaisen maakuntien blokin ja liberaalin EU-myönteisen blokin.

Tarkasteltaessa samanaikaisesti puolueiden varmojen äänestäjien, blokkeihin kuuluvien äänestäjien ja puolueiden sijoittumista keskeisille ideologisille ulottuvuuksille keskeisimmät esiin nousevat asiat ovat 1) Puolueiden sijoittuminen (sijoittaminen) säännönmukaisesti ulottuvuuksien ääripäitä kohti verrattuna siihen, että äänestäjät sijoittuvat verrattain keskelle eri ulottuvuuksia. 2) Blokkeihin kuuluvien äänestäjien sijoittuminen verrattain keskelle sosioekonomisella vasemmisto-oikeisto -ulottuvuudella: äänestäjäkunta ei ollut polarisoitunut tällä ulottuvuudella vuoden 2011 vaaleissa 3) Vihreisiin linkittyvien blokkien ja perussuomalaisiin linkittyvien blokkien vastakkaisuus sosiokulttuurisella ulottuvuudella ja 4) Puoluekentän polarisoituminen keskittäminen-hajauttaminen -ulottuvuuden suhteen, kun taas varmat äänestäjät ja blokkeihin kuuluvat äänestäjät antavat selkeän kannatuksen alueellisten kehityserojen kaventamiselle.

Onkin huomionarvoista, että samankin puolueen valinneet äänestäjät voivat sisällyttää omaan harkintajoukkoonsa hyvin erilaisia yhdistelmiä. Vaikka yleisimmät harkintajoukot harvemmin ylittävät sosioekonomista ulottuvuutta, muut ulottuvuudet jäsentävät äänestäjiä ideologisesti hyvin eri tavoin. Laajat ja ideologisesti kirjavat hallituspohjat ovat Suomessa kuitenkin yleistyneet. Tämä voi olla äänestäjän kannalta ongelmallista, sillä oman har-

kintajoukon ja vaalien jälkeen muodostetun hallituskoalition ideologinen ero voi olla huomattava, vaikka oma puolue nousisikin hallitukseen. Vaikka äänestäjillä vasemmalla laidalla on jonkin verran yhtenäisiä ideologisia näkemyksiä (vasemmistoliitto, SDP ja vihreät), SDP:n ja vihreiden äänestäjät eivät ole yhtä samankaltaisia kuin vasemmistoliiton ja vihreiden äänestäjät. Lisäksi vihreillä on myös yhteisiä teemoja keskusta-oikeistolaisten äänestäjien kanssa. Keskusta-oikeistossa keskustan, kokoomuksen, KD:n ja RKP:n äänestäjät ovat sosioekonomisesti jokseenkin lähellä toisiaan, mutta sosiokulttuurinen ulottuvuus, keskittämisen ja hajauttamisen välinen ulottuvuus ja EU-ulottuvuus luovat sitä vastoin epäyhtenäisyyttä.

Tilanteen selkeyttämiseksi kahden ideologisesti vastakkaisen puolueblokin mallia on kaipaillu viime vuosina Suomeen, ja blokkipolitiikkaa on pyritty rakentamaan vasemmisto-oikeisto -ulottuvuuden varaan. Kahden blokin mallin on katsottu selkeyttävän puolueiden välistä kilpailuasetelmaa ja poliittista vastuunkantoa sekä antavan äänestäjille mahdollisuuden ottaa kantaa hallituspohjaan. Ruotsista tuttu blokkiasetelma (ks. Oscarsson ja Holmberg 2013), jossa puolueet käyvät vaaleja ja toimivat parlamentissa kahteen vastakkaiseen blokkiin ryhmityneenä, ei kuitenkaan sovi Suomeen ongelmitta, vaikka molemmissa maissa on edustettuina käytännössä samojen puolueperheiden jäsenet. Tämä johtuu siitä, että Suomessa puolueiden välinen kilpailu äänistä ei jäsenny vain vasemmisto-oikeisto -ulottuvuuden kautta, eivätkä puolueet itse halua ryhmittyä kahteen blokkiin. Merkittävänä erona Ruotsiin on kooltaan suuri keskustapuolue.

Kolme neljästä suomalaisesta äänestäjästä haluaisi kuitenkin puolueiden ilmoittavan ennen vaaleja tavoittelemansa hallituspohjan (Kunnallissalan kehittämissäätö 2015). Vaikka tavoiteltavan hallituspohjan ilmoittaminen ei merkitse vielä vaaleihin käymistä kahtena vastakkaisena blokkina, on selvää, että äänestäjäkunnassa haluttaisiin nykyistä selkeämpi poliittinen kilpailuasetelma. Vaaleihin lähteminen sammutetuin lyhdyin on puolueiden kannalta strategisesti viisasta, äänestäjän kannalta pulmallista. Siksi onkin pohdittava, missä määrin jakaantumista ideologisiin blokkeihin ohjaa Suomessa tarjonnan ja kysynnän lait: mikäli puolueet tarjoaisivat valmiita blokkeja, muodostuisivatko harkittavat puolueryp-päät tämän tarjonnan mukaisesti? Ruotsissa blokkiajattelu on iskostunut äänestäjien mieliin jo jopa

siinä määrin, että porvariblokkiin tai vasemmistoblokkiin samastuvien määrä on suurempi kuin niiden, joilla on vahva puoluesamastuminen. Poliittinen kenttä nähdään jo jossain määrin kahtena blokkina yksittäisten puolueiden sijaan (Hagevi 2015).

Useaa puoluetta harkinneiden tarkastelu osoittaa selvästi blokkipolitiikan vaikeuden: vaikka suuri osa äänestäjistä valitsee puolueensa vasemmisto-oikeisto- ulottuvuuden lainalaisuuksia noudattaen, merkittävä osa tekee päätöksensä sosiokulttuurisin perustein. Lisäksi EU-kysymykset leikkaavat molempia ulottuvuuksia ja keskittämisen ja hajauttamisen välisellä ulottuvuudella on erityinen merkitys keskustaa lähellä oleville äänestäjille. Äänestäjiä ja puolueita ei voida siis jakaa yksiselitteisesti kahteen blokkiin yhden ulottuvuuden mukaisesti.

Blokkeja koskeva analyysi osoittaa myös, että yhden puolueen sisällä sen äänestäjät voivat etsiä vaihtoehtoja hyvinkin eri suunnista. Esimerkiksi osa keskustaa hyvänä vaihtoehtona pitävistä vilkuilee porvari- ja EU-myönteisessä hengessä kokoomuksen suuntaan ja osa puolestaan vilkuilee EU-vastaisessa ja maakuntien asialla olevassa hengessä perussuomalaisten suuntaan. Analyysi osoittaa myös, kuinka vaikeaa puolueiden on pitää kaikki äänestäjäryhmänsä tyytyväisinä, koska samaan puolueeseen kiinnittyviä blokkeja luonnehtivat eri yhteiskuntaryhmiin kiinnittyminen ja erilaiset arvot ja asenteet. Erityisen vaarallista on, jos puolueen ydinryhmä – varmat äänestäjät – kokevat oman asiansa unohtetuksi ja alkavat vilkuilla muihin puolueisiin periaatteellisesta puolueuskollisuudestaan huolimatta.

Blokkeja koskeva analyysi on koherenssissa sen kanssa, minkälaisia strategisia liikkeitä vanhat suuret puolueet tekivät erityisesti perussuomalaisten suhteen vaalikauden 2011–2015 aikana. Perusduunariblokkiin kuuluvat äänestäjät olivat EU-kielteisempiä ja konservatiivisempia kuin SDP:n varmat kannattajat. Perusduunariblokkiin kuului myös enemmän miehiä kuin SDP:n peruskannattajakuntaan. Näiden tulosten valossa oli luontevaa, että puolueen puheenjohtajaksi valittiin kesällä 2014 ay-jyränä tunnettu Antti Rinne. SDP pyrkiikin kiinnittämään huomiota työntekijöiden asemaan ja etuuksiin sekä pyrkiin EU-politiikkaan, joissa Suomi saisi lainoittajana erityiskohdelua eurokriisimaille annettujen lainatakuiden osalta. EU-kriittiseen maakuntablokkiin kuuluvat äänestäjät olivat puolestaan EU-kriittisempiä kuin Keskustan varmat äänestäjät ja tähän ryhmään kuului erityisesti pikkukunnissa asuvia äänestäjiä. Vaali-

kaudella 2011–2015 Keskusta oli tiukasti pienten kuntien puolella hallituksen karille ajautuneessa kuntauudistuksessa, ja se teki töitä voittaakseen taikaisin 'maakuntien ihmisten' luottamuksen.

Tulokset osoittavat myös sen, kuinka haasteellista puolueiden on pitää äänestäjensä tyytyväisinä hallituspohjaa koskevia ratkaisuja ajatellen. Esimerkiksi osa kokoomuksen äänestäjistä on porvarihenkisiä ja keskustaan päin kallellaan, kun taas osa harkitsee perussuomalaisia ja osa vihreitä, joka on monessa suhteessa perussuomalaisten vastapooli. Lisäksi joka neljäs kokoomuksen äänestäjä mainitsi perussuomalaiset vuonna 2011 ensimmäisenä puolueena, jota ei ainakaan äänestäisi. Puolueen on mietittävä sitä, kuinka hyvin omat tärkeät tavoitteet saadaan läpi kussakin mahdollisessa hallituspohjassa ja myös sitä, kuinka todennäköisesti hallituskumppanit miellyttävät puolueen omia äänestäjiä. Toistaiseksi suomalaiselle politiikalle on ollut tyypillistä pitää ”ystävät lähellä ja viholliset vielä lähempänä”: samoista äänistä kilpailevaa puoluetta ei ole katsottu taktisesti viisaaksi jättää oppositioon nostamaan kannatustaan (ks. Karvonen 2014, 82).

Tulokset osoittavat myös mielenkiintoisen tendenssin: politiikan tutkijat sijoittavat puolueet (puoluejohtoon ja eduskuntaryhmään kohdistuvalla arvioinnilla) herkästi lähelle ulottuvuuksien ääripäitä, kun taas sekä puolueen varmojen äänestäjien että blokkiin kuuluvien äänestäjien sijainnit ulottuvuussilla ovat lähellä keskiväliä. Vaikka erot johtuvat osittain poikkeavista kysymysmuotoiluista, kysymykset käsittelevät kuitenkin temaattisesti samoja asiakysymyksiä. Erityisesti puolueiden varmojen äänestäjien olisi luontevaa sijoittua lähemmäs omalle puolueelle keskeisen ulottuvuuden ääripäätä, koska he ovat puolueen ydinkannattajia (vrt. Valen ja Narud 2003). Voidaankin kysyä, onko puoluekenttä todella niin polarisoitunut kuin asiantuntijakyselytutkimuksen pohjalta muodostuvat puoluepositiot antavat ymmärtää. Mikäli näin on, liikkuvat äänestäjät ja useaa puoluetta harkitsevia harkitsevat voivat vierastaa liian jyrkkää, aatteellista profiilia. Toisaalta perussuomalaisia ääripositiot ovat näyttäneet hyödyttävän, koska se erottuu näin muista vaihtoehdoista. Tulos voi heijastaa myös sitä, että puolue-eliitti määrittelee pitkälti puolueen sijainnin ideologisilla ulottuvuuksilla ja puolue-eliitin sijainti on todellakin etäällä puolueen äänestäjien sijainnista. Puolueet ovat oletetuista isoista aatteellisista etäisyyksistään huolimatta kyenneet kuitenkin muodostamaan hallituksen

keskenään. Sixpack-hallitus osoittautui tosin ideologisesti liian kirjavaksi kestääkseen koko vaalikautta, ja hallituspuolueiden edustajat valittelivat poliittisten näkemyserojen suuruutta hallituksen sisällä.

Vuoden 2011 vaalit olivat poikkeukselliset Perussuomalaisten suuren kannatuksen nousun vuoksi. Tämän vuoksi monet äänestäjäkunnasta ilmenneis-

tä blokeista linkittyi perussuomalaisiin. Koska puoluekannatuksessa tapahtui jälleen merkittäviä muutoksia vuoden 2015 vaaleissa, on jatkotutkimuksen kannalta olennaista tarkastella, muodostuvatko blokit edelleen samojen puolueiden ja ulottuvuuk-sien varaan ja kuinka suuri kunkin blokin suhteellinen osuus oli vuoden 2015 vaaleissa.

Liitetäulukko 1: Ulottuvuuksien muodostamiseen käytetyt asiakysymykset (vuoden 2011 kansallinen eduskuntavaalitutkimus ja Chapel Hill -asiantuntija-survey). *Kysymyksen asteikko on käännetty.

Ulottuvuus	Asiakysymys	Data	Cronbachin alfa
Sosioekonominen vasemmisto vs. Sosioekonominen oikeisto	Julkisten palveluiden parantaminen vs. veronkevennykset	Chapel Hill 2010	Äänestäjäkunta: 0,32
	Suomi, jossa on alhaisempi verotus	FNES 2011	Puolueet: 0,90
	Markkinoiden sääntely vs. markkinoiden vapaus	Chapel Hill 2010	
	Suomi, jossa on enemmän yksityis-yritystä ja markkinataloutta	FNES 2011	
	Redistributiivinen politiikka vs. Redistributiivisen politiikan vastustaminen	Chapel Hill 2010	
	Suomi, jossa on pienemmät tuloerot*	FNES 2011	
Liberaalit/post-materialistiset arvot vs. konservatiiviset/materialistiset arvot	Kansalaisvapauksien tukeminen vs. kovat keinot rikollisuutta vastaan	Chapel Hill 2010	Äänestäjäkunta: 0,63
	Suomi, jossa on enemmän lakia ja järjestystä	FNES 2011	Puolueet: 0,93
	Liberaalin politiikan kannattaminen vs. liberaalin politiikan vastustaminen	Chapel Hill 2010	
	Suomi, jossa vahvistetaan seksuaalisten vähemmistöjen oikeuksia*	FNES 2011	
	Ankaran maahanmuuttopolitiikan vastustus vs. ankaran maahanmuuttopolitiikan kannatus	Chapel Hill 2010	
	Suomi, jossa maahanmuutto on laajamittaisempaa*	FNES 2011	
	Monikulttuurisuuden vaaliminen vs. maahanmuuttajien assimilaatio maan tapoihin	Chapel Hill 2010	
	Monikulttuurinen Suomi, jossa suhtaudutaan suvaitsevasti muista maista tuleviin ihmisiin joilla on eri uskonto ja erilaiset elämäntavat*	FNES 2011	
	Ympäristönsuojelu talouskasvun edelle vs. talouskasvu ympäristönsuojelun edelle	Chapel Hill 2010	
	Ympäristöystävällisempi Suomi, vaikka se tarkoittaisi alhaista talouskasvua tai ei kasvua ollenkaan*	FNES 2011	
Keskittäminen vs. hajauttaminen	Poliittinen keskittäminen vs. poliittinen hajauttaminen	Chapel Hill 2010	
	Suomi, jossa on pienemmät kehityserot eri alueiden välillä	FNES 2011	

VIITTEET

- ¹ Vuoden 2007 eduskuntavaalitutkimuksessa vastaava osuus oli 44 prosenttia.
- ² CHES-dataa koskevat kuitenkin samat puutteet kuin muitakin asiantuntijakyselytutkimuksia. Asiantuntijoilla voi olla spesioitunut asiantuntemus, joka ei kata kaikkia asiakysymyksiä. Toisaalta puolueen sijoittamisessa on sitä suurempi hajonta, mitä vähämerkityksisempi kyseinen asiakysymys on kyseiselle puolueelle. (Marks ym. 2007; Steenbergen ja Marks 2007).
- ³ Myöskään Chapel Hillin asiantuntija-survey vuodelta 2006 ei ole täysin vertailukelpoinen vuoden 2010 asiantuntija-surveyyn kanssa kysymyspatteristosta johtuen.
- ⁴ Pienestä ryhmäkoosta johtuen Chi²-testiä ei voida suorittaa tilastollisesti merkitsevien ryhmien välisten erojen selvittämiseksi.

LÄHTEET

- Arter, David. 2011. Taking the gilt off the Conservatives' gingerbread: The April 2011 Finnish general election. *West European Politics* 34:6, 1284–1295.
- Arter, David. 2012. Analysing 'Successor Parties': The Case of the True Finns. *West European Politics* 35:4, 803–825.
- Arter, David ja Kestilä-Kekkonen, Elina. 2014. Measuring the extent of party institutionalisation: The case of a populist entrepreneur party. *West European Politics* 37:5, 932–956.
- Bengtsson, Åsa. 2005. Utmaningar för svensk politik. Teoksessa Åsa Bengtsson ja Kimmo Grönlund (toim.), *Den finlandssvenska väljaren*. Vaasa: Åbo Akademi, Institutet för finlandssvensk samhällsforskning, 127–144.
- Bengtsson, Åsa, Grönlund, Kimmo ja Karvonen, Lauri. 2005. Språk och parti. Teoksessa Åsa Bengtsson ja Kimmo Grönlund (toim.), *Den finlandssvenska väljaren*. Vaasa: Åbo Akademi, Institutet för finlandssvensk samhällsforskning, 89–126.
- Bengtsson, Åsa, Hansen, Kasper M., Haroaron, Olafur P., Narud, Hanne M. ja Oscarsson, Henrik. 2013. *The Nordic Voter*. Colchester: ECPR Press.
- Benoit, Kenneth ja Laver, Michael. 2007. Estimating party policy positions: comparing expert surveys and hand coded content analysis. *Electoral Studies* 26:2, 90–107.
- Borg, Sami. 2012. Perussuomalaiset. Teoksessa Sami Borg (toim.), *Muutosvaalit 2011*. Helsinki: Oikeusministeriön julkaisuja 16/2012, 191–210.
- Borg, Sami ja Paloheimo, Heikki. 2009. Vaalipiirin koon vaikutus vaaliosallistumiseen. Teoksessa Sami Borg ja Heikki Paloheimo (toim.), *Vaalit yleisdemokratiassa*. Eduskuntavaalitutkimus 2007. Tampere: Tampere University Press, 175–205.
- Campbell, Angus, Converse, Philip E., Miller, Warren E. ja Stokes, Donald, E. 1960. *American voter*. New York: John Wiley & Sons.
- Canache, Damarys, Mondak, Jeffery J. ja Conroy, Annabelle. 1994. Politics in multiparty context: Multiplicative specifications, social influence, and electoral choice. *Public Opinion Quarterly* 58:4, 509–538.
- De Vries, Catherine. 2007. Sleeping giant: Fact or fairytale? How European integration affects national elections. *European Union Politics* 8:3, 363–385.
- De Vries, Catherine, Steenbergen, Marco R. ja Hangartner, Dominik. 2009. *A choice set modeling approach to EU issue voting*. Paper presented at the EUSA Conference Los Angeles, CA, April 23–25, 2009.
- Downs, Anthony. 1957. *An economic theory of democracy*. New York: Harper and Row.
- Evans, Jocelyn A. J. 2004. *Voters and voting: An introduction*. Lontoo: Sage.
- Gallagher, Michael, Laver, Michael ja Mair, Peter. 2011. *Representative government in modern Europe*. Boston: McGraw-Hill. 5:s painos.
- Grönlund, Kimmo. 2011. Politiskt beteende i Svenskfinland och på Åland. Teoksessa Kimmo Grönlund (toim.), *Språk och politisk mobilisering. Finlandssvenskar i publikdemokrati*. Helsinki: Svenska litteratursällskapet, 7–14.
- Grönlund, Kimmo ja Westinen Jussi. 2012. Puoluevalinta. Teoksessa Sami Borg (toim.), *Muutosvaalit 2011*. Helsinki: Oikeusministeriön julkaisuja 16/2012, 156–190.
- Hagevi, Magnus. 2015. Bloc Identification in Multi-Party Systems: The Case of the Swedish Two-Bloc System. *West European Politics*, 38:1, 73–92.
- Holmberg, Sören. 2007. Partisanship reconsidered. Teoksessa Russell Dalton ja Hans-Dieter Klingemann (toim.), *The Oxford Handbook of Political Behavior*. Oxford: Oxford University Press, 557–570.
- Hooghe, Liesbet, Bakker, Ryan, Brigevech, Anna, de Vries, Christine, Edwards, Erica, Marks, Gary, Rovny, Jan ja Steenbergen, Marco. 2010. Reliability and validity of the 2002 and 2006 Chapel Hill expert surveys on party positioning. *European Journal of Political Research* 49:5, 684–703.
- Hooghe, Liesbet ja Marks, Gary. 2009. A postfunctionalist theory of European integration: from permissive consensus to constraining dissensus. *British Journal of Political Science* 39:1, 1–23.
- Inglehart, Ronald ja Norris, Pippa. 2000. The developmental theory of the gender gap: Women and men's voting behavior in global perspective. *International Political Science Review* 21:4, 441–63.
- Inglehart, Ronald ja Welzel, Christian. 2005. *Modernization, cultural change, and democracy: The human development sequence*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Jutila, Karina. 2003. *Yksillä säännöillä, kaksilla korteilla?: Empiirinen tutkimus Suomen Keskustan sisäisestä päätöksenteosta*. Tampere: Tampere University Press.
- Karvonen, Lauri. 2014. *Parties, governments and voters in Finland. Politics under fundamental societal transformation*. Colchester: ECPR Press
- Key, V.O. Jr. 1966. *The responsible electorate*. Cambridge: Harvard University Press.
- Klingemann, Hans-Dieter, Volkens, Andrea, Bara, Judith, Budge, Ian ja McDonald, Michael D. 2006. *Mapping policy preferences II: Estimates for parties, electors, and governments in Eastern Europe, European Union and OECD 1990–2003*. Oxford: Oxford University Press.
- Kriesi, Hanspeter, Grande, Edgar, Lachat, Romain, Dolezal, Martin, Bornschie, Simon ja Frey, Timotheos. 2006. Globalization and the transformation of the national political space: Six European countries compared. *European Journal of Political Research* 45:6, 921–56.
- Krouwel, André ja van Elfrinkhof, Annemarie. 2013. Combining strengths of methods of party positioning to counter their weaknesses: the development of a new methodology to calibrate parties on issues and ideological dimensions. *Quality and Quantity* 48(3), 1455–1472.
- Kunnallissalan kehittämissäätiö. 2015. Suomalaisen suhde puolueisiin. <http://www.kaks.fi/sites/default/files/Suomalaisen%20suhde%20puolueisiin.pdf>. Viitattu 5.4.2015.

- Lahtinen, Mikko. 2006. Konservatiivinen aatetraditio Suomessa. Teoksessa Jukka Paastela ja Heikki Paloheimo (toim.), *Suomen puolueiden periaateohjelmat*. Helsinki: WSOY, 59–75.
- Laver, Michael. 2001. Position and salience in the policies of political actors. Teoksessa Michael Laver (toim.), *Estimating the policy positions of political actors*. Lontoo: Routledge, 66–75.
- Marks, Gary, Hooghe, Liesbet, Steenbergen, Marco R. ja Bakker, Ryan. 2007. Crossvalidating data on party positioning on European integration. *Electoral Studies* 26:1, 23–38.
- Mudde, Cas. 2007. *Populist radical right parties in Europe*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Norris, Pippa. 1999. *Critical citizens: Global support for democratic governance*. Oxford: Oxford University Press.
- Oscarsson, Henrik ja Holmberg Sören. 2013. *Nya svenska väljare*. Tukholma: Norstedts juridik.
- Oskarson, Maria, Oscarsson, Henrik E. ja Boije, Edvin. 2014. *Consideration and choice. Party choice in the Swedish European Election 2014*. Paper presented at the Nordic Political Science Association Meeting in Gothenburg, Sweden, 12–15 August 2014.
- Oesch, Daniel. 2008. Explaining workers' support for right-wing populist parties in Western Europe: Evidence from Austria, Belgium, France, Norway, and Switzerland. *International Political Science Review* 29:3, 349–373.
- Paloheimo, Heikki. 2000. Vaaliohjelmat ja ehdokkaiden mielipiteet. Teoksessa Pertti Pesonen (toim.), *Suomen europarlamenttivaalit*. Tampere: Tampere University Press, 50–81.
- Paloheimo, Heikki. 2005. Puoluevalinnan tilannetekijät. Teoksessa Heikki Paloheimo (toim.), *Vaalit ja demokratia Suomessa*. Porvoo: WSOY, 202–228.
- Paloheimo, Heikki. 2006. Periaateohjelmien painopisteet ja aatteelliset ulottuvuudet. Teoksessa Jukka Paastela ja Heikki Paloheimo (toim.), *Suomen puolueiden periaateohjelmat*. Helsinki: WSOY, 217–258.
- Paloheimo, Heikki. 2007. Eduskuntavaalit 1907–2003. Teoksessa Heikki Paloheimo ja Anne Ollila (toim.), *Kansanedustajan arki ja työ*. Helsinki: Edita, 174–369.
- Paloheimo, Heikki. 2008. Ideologiat ja ristiriitaisuudet. Teoksessa Heikki Paloheimo ja Tapio Raunio (toim.), *Suomen puolueet ja puoluejärjestelmä*. Helsinki: WSOY, 27–59.
- Paloheimo, Heikki ja Sundberg, Jan. 2005. Puoluevalinnan perusteet. Teoksessa Heikki Paloheimo (toim.), *Vaalit ja demokratia Suomessa*. Porvoo: WSOY, 169–201.
- Pernaa, Ville. 2012. Vaalikamppailu mediassa. Teoksessa Sami Borg (toim.), *Muutosvaalit 2011*. Helsinki: Oikeusministeriön julkaisuja 16/2012, 29–42.
- Raunio, Tapio. 2008. Euroopan integraation vaikutus Suomen puoluejärjestelmään. Teoksessa Heikki Paloheimo ja Tapio Raunio (toim.), *Suomen puolueet ja puoluejärjestelmä*. Helsinki: WSOY, 185–208.
- Roberts, John H. ja Lattin, James M. 1997. Consideration: Review of research and prospects for future insights. *Journal of Marketing Research* 34, 406–410.
- Ruostetsaari, Ilkka. 2011. Populistiset piirteet vennamolais-siinäisen puolueen ohjelmissa. Teoksessa Matti Wiberg (toim.), *Populismi. Kriittinen arvio*. Helsinki: Edita, 94–146.
- Simon, Herbert A. 1954. Bandwagon and underdog effects and the possibility of election predictions. *Public Opinion Quarterly* 18:3, 245–253.
- Steenbergen, Marco R. ja Marks, Gary. 2007. Evaluating expert judgments. *European Journal of Political Research* 46:3, 347–366.
- Stubager, Rune. 2010. The development of the education cleavage: Denmark as a critical case. *West European Politics* 33:3, 505–533.
- Suhonen, Pertti. 2011. Mistä perussuomalaiset tulevat? Teoksessa Matti Wiberg (toim.), *Populismi. Kriittinen arvio*. Helsinki: Edita, 61–81.
- Suomen Keskusta (2011), *Keskustan työkirja*. Hyväksytty 21.6.2011. <https://www.keskusta.fi/loader.aspx?id=4d2609d7-2d30-4b97-a335-50b384091737>. Viitattu 7.1.2015.
- Thomassen, Jacques. 2005. Introduction. Teoksessa Jacques Thomassen (toim.), *The European voter: A comparative study of modern democracies*. Oxford: Oxford University Press, 1–21.
- Tilley, James R. ja Evans, Geoffrey. 2011. Political generations in Northern Ireland. *European Journal of Political Research* 50:5, 583–608.
- Valen, Henry ja Narud, Hanne M. 2003. Det betingede partimandat. En modell for studiet av politisk representasjon. *Norsk statsvetenskapelig tidsskrift* 19:2, 145–173.
- van der Brug, Wouter ja van Spanje, Joost. 2009. Immigration, Europe and the 'new' cultural dimension. *European Journal of Political Research* 48:3, 309–34.
- van der Eijk, Cees ja Franklin Mark N. 2004. Potential for contestation on European matters at national elections in Europe. Teoksessa Gary Marks ja Marco R. Steenbergen (toim.), *European integration and political conflict*. Cambridge: Cambridge University Press, 33–50.
- van der Eijk, Cees ja Niemöller, Klaus. 2009. Netherlands. Teoksessa Mark N. Franklin, Thomas Mackie ja Henry Valen (toim.), *Electoral change. Responses to evolving social and attitudinal structures in western countries*. Cambridge: Cambridge University Press, 257–284.
- Vasemmistoliitto. 2010. Vasemmisto – rikkautta, jolla on arvoa. Vasemmistoliiton eduskuntavaalien 2011 vaaliohjelma. <http://www.fsd.uta.fi/vaalimaatti/vaalit2011/ohjelma?tunniste=vasvvaaliohjelma2010>. Viitattu 7.1.2015.
- Wagner Markus ja Kritzinger, Sylvia. 2012. Ideological dimensions and vote choice: Age group differences in Austria. *Electoral Studies* 31:2, 285–296.
- Westinen, Jussi. 2012. Keskustan vaalitappio – menetetyt kannatuksen taustatekijät. Teoksessa Sami Borg (toim.), *Muutosvaalit 2011*. Helsinki: Oikeusministeriön julkaisuja 16/2012, 211–226.
- Westinen, Jussi. 2014. True Finns: A shock for stability? Testing the persistence of electoral geography in volatile elections. *Scandinavian Political Studies* 37:2, 123–148.
- Wilson, Carole J. 2008. Consideration sets and political choices: A heterogeneous model of vote choice and sub-national party strength. *Political Behavior* 30:2, 161–183.
- Wright, Peter ja Barbour, Fredrick. 1977. Phased decision strategies: Sequels to initial screening. Teoksessa Martin K. Starr ja Milan Zeleny (toim.), *Multiple criteria decision making*. Amsterdam: North Holland Publishing, 99–109.
- Zaller, John R. 1992. *The nature and origins of mass opinions*. Cambridge: Cambridge University Press.

AINEISTO

- Bakker, Ryan, de Vries, Christine, Edwards, Erica, Hooghe Liesbet, Jolly, Seth, Marks, Gary, Polk, Jonathan, Rovny, Jan, Steenbergen, Marco R., Vachudova Milada. 2014. Measuring party positions in Europe: The Chapel Hill Expert Survey trend file, 1999–2010. *Party Politics*, 21:1, 143–152.
- Borg, Sami ja Grönlund, Kimmo: Eduskuntavaalitutkimus 2011 [elektroninen aineisto]. FSD2653, versio 2.1 (2013-01-22). Helsinki: Taloustutkimus [aineistonkeruu], 2011. Vaalitutkimuskonsortio [tuottaja], 2011. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietokirjasto [jakaja], 2013.